Giovio, Paolo.

PAVLI IO=VII COMENSIS MEDICI

De Romanis Piſcibus libel=
lus ad Ludouicum Bor
bonium Cardinalem
ampliſſimum.

IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M. D. XXXI

Coll: Patav. Societ. Jesu.

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS MEDICI DE Romanis piscibus libellus ad Ludouicum Borbonium Cardinalem amplissimum.

VADES Reuerendissime ac Illustrissime domine, qui etiã iure optimo compellere potes, ut ea literis tradã, quæ de Romanis piscib⁹ erudite atque subtiliter fuere disputata, quum te, & IOANNEM Lotharingum præclarissimi ingenij Cardinalẽ CLEMENS Pontifex familiari cõuiuio, ueluti animum remissurus, hilariter excepisset. Res est cognitu tractatuq; difficilis, cum propter infinitam ferè naturæ piscium uarietatem, quæ me & plerosq; alios admodũ curiosos hactenus irrito labore fatigauit: tum propter incredibilem scriptorũ discrepantiam, qui ex multiplici linguarum uarietate perpetuas huiusmodi studijs tenebras offuderunt. Quibus de causis necesse est, ut animus rei difficultate permotus totũ hoc munus, quod maioribus doctrinæ, ex

actiorisq́ iudicij neruis esset extendendū, haud mediocriter reformidet. Sed ea est dignitas, amplitudoq́ tua & morū suauitas cum singulari optimarū literarum cupiditate cōiuncta, ut honoris mei uel gloriolæ, siqua ingenuis studijs parta est, iacturā planè facere, quàm honestissimo desyderio tuo penitus deesse malim. Verū tu postea iudicaueris, an ego qui rem tam difficilis argumenti & maiorem omnino ingenij facultatem postulantis suscepi, impudētiæ culpa uacauerim, quum eius nominis ueniam iam deprecer, ut officiosus & perhumanus appareā. Proinde hunc libellum ab acrioribus cēsoribus minus seuere iudicari uelim, quando eum festiua quadam hilaritate ueluti ludibūdus, dum multi per hæc Saturnalia, aleæ, cæterisq́ uoluptatibus uacarent, antiquis meis earum rerum obseruationibus memoria repetitis, excogitauerim, & aliqua ex parte perfecerim. Eritq́ hic male feriati hominis ingenuus labor, fortasse prę ludium iusti, absolutiq́ operis, si qui literis ac industria pollent, ꝓposita oculis, & à me quasi per transennam cōmonstrata, accuratius contem-

contemplari,ac uberioribus interpretatio nibus illustrare uoluerint. Ego certe hoc munere,& tibi in primis, & illis gratū fecisse uidebor,animusq́ etiam meus tanq̄ amœniore diuerticulo recreatus ad institutas absoluendæ historiæ lucubrationes & firmior & alacrior reuertetur. Exibit enim in publicū propediem huiusmodi laboriosissimi operis prima Decas non sine aliqua spe immortalitatis,& tum quidem multo auctior & ornatior,si eam tibi & Francisco Regi tuo,quem liberalibus studijs delectari audiuimus, aliquando placuisse cognouero. Vale.Ex Vaticano 4 Calendas Aprilis. M. D. XXIIII.

CAPVT PRIMVM

INGVLORVM piscium nomina,naturamq́ indagare, sicuti infiniti prope laboris est, & doctrinæ haud mediocris, ita præsentis nō erit instituti,quū Græci authores qui naturæ rerum abdita diligen

tissime perscrutati sunt, suáque nomina singulis rebus indiderunt, de toto aquátilium genere uarijs uoluminibus abunde conscripserint. Neq; ipsum Pliniũ ciuem meum penitus imitabor, qui ut Græcorũ inuenta Romanis literis exprimeret, tota natura ubiq; mirifice repręsentata, nõ modo cõclusi maris, ac fluminũ pisces, uerũ etiam ipsas beluas toto oceano fugientes persecutus est. Itaq; nostrorum litorũ finibus non abscedam, atq; ij tantũ pisces, è quibus Romę generosa parãtur obsonia, è Tyrrheno mari, fluuijs, ac lacubus Italię citabũtur. Neq; mirũ curiosis esse debuerit, si quæ ueteres prodidere, nostræ tempestatis piscationi, omni ex parte, minime cõsenserint. Nam, etsi easdem semper animantium species perpetuo naturæ ordine terra mariq; fuisse, nequaquã sit dubitandum, multa tamẽ uarijs de caussis uariata, atque immutata uidentur. Insani siquidem principes quibus opes ludibrio erant, sicut hominum, ita & piscium colonias aliquando deduxere, ut luxuria in promptu haberet, quæ pauloante frustra cõcupisset, & nouos inde incolas ipsa litora mira-

ra mirarentur. Scarũ enim illum prænobilem in Græcia piſcem, quẽ Ennius poeta, ob excellẽtiam, Iouis cerebrũ uocitabat, Optatus Tiberij Cæſaris libertus, ut ante eum Lucullus ceraſum, Campanis litoribus importauit, cuius ſobolẽ uel penitus interijſſe, uel, ut credi par eſt, longo patrij maris deſiderio abductũ, in Græciam remeaſſe putamus. Acipenſer quoq; ille regum mẽſis uſurpatus, & cõuerſa in caput ſquammarũ ſerie inſignis, eadẽ ratione, quod fortaſſe fuerit inquilinus, hac ætate proculdubio euanuit. Peregrinãtur enim ſua ſponte piſces, ſæpiusq; natalibus locis demigrãt, tædioq; litorũ, uel ab innata laſciuia, ad quęrẽdas nouas ſedes ꝑ immenſa pelagi ſpacia deferũtur. Nouos etiã piſces retibus exceptos piſcatores admirati ſunt, quos de extremis maris receſſibus, imiſque profundi gurgitibus prouenire, uel per Gaditanas fauces in mare noſtrũ à uaſtiſſimo oceano irrũpere credendum eſt, ſicuti etiam certis annorum curriculis inuſitati generis aues è diuerſa terrarum regione in Italiam aduolaſſe traduntur. Multa quoque piſcatoriæ artis inſtru

mēta defecere, quū eius præcepta aut per manus tradi, aut literarū memoriæ inter/cidentibus ueterum libris, demandari ne/quiuerint, & cōtrà, nouæ fraudes, aliæq; insidiæ à recentioribus sint excogitatæ, quæ res non mediocrem ad dinoscendos pisces difficultatē attulisse uidetur: ita ut existimare liceat quosdam pisces, uno ar/gumento quod nusquam appareant, uita re retia, atq; astu nostrorum artes ludifica ri, aliquos uero frequentius, quàm anti/quis euenerit, capi, de quorū nomine nūc maxime dubitemus. Cōstat nonnullos pi sces, alias in nullo censu, quod mire prin/cipum gulæ placuissent, summam per ali quod tempus publica quadā assentatione claritatem obtinuisse, qui postmodū ex/tincta cum his regibus raritatis opinione, quum omnes saporē ipsum æquali ac li/bero totius populi iudicio metirentur, ui/lissimo demū pretio uenierunt. uti modo Merlucciæ plebeio admodū pisci Hadria nus Pōtifex sicuti in administrāda repub. hebetis ingenij, uel deprauati iudicij, ita in esculentis insulsissimi gustus, supra me diocre pretium, ridēte toto foro piscario,

iam

iam fecerat. Nec mirũ eſſe debet, quũ di-
uerſum alij atq; alij palatũ habeãt, nume-
roſioraq; obſonia mari petantur, q̃ terra,
ſiquidẽ non modo uolucres, cęteraſq; ſyl
uarum animantes fœcũdiſſima maria gi
gnunt, ſed ex piſcibus etiam inſtrumẽta,
ſtupenda uarietate, quæ homines imiten-
tur, in fabriles uſus abunde præbeant, ni-
hilq; animo concipi uel oculis uideri poſ-
ſit, intra hoc cœlum, quo nos integimur,
quod ipſe Neptunus pater in opulentiſſi-
mis profundi regnis non habeat & beni-
gne largiatur. Sed & maior piſciũ copia,
maiorq; uarietas, quàm nunc conſpicere
contingat, antiquitus Romæ uiſebatur,
quum in ſummo luxus faſtigio peregrini
piſces à remotiſſimis Ionij, Siculiq; litori-
bus peterẽtur. ob idq; expeditiſſimi myo-
parones eſſent inſtituti, quorum remigio
quicquid Brunduſij, Meſſanæ, Tarentiq;
excelleret, Romanis culinis protinus in-
ferretur, eoſq; tum maxime ſapidos pi-
ſces æſtimarent, quos & maximo piſcan-
tium labore, & ſummis ſumptibus quæſi-
uiſſent. Sed hoc certe parũ fuerit Ionij in-
colas perforatis incluſos caueis captiuos

trahere, adnitentibusq́ꝫ remis ac uelis lon ginqua uerrere maria, ut magnæ Græciæ obſonia nõ recentia modo, uerum adhuc ſpirantia Romani lurcones abſumerent: quũ in quibuſdã Cæſaribus ea quoqꝫ pru rientis gulæ petulantia fuerit, ut in mariti mis regionibus faſtidirẽt, quos poſtea in montanis, locisq́ꝫ mediterraneis quum eſ ſent, ueluti ſordeſcente uenatione, per di ſpoſitos equos & quidẽ multa timẽtium ſeruorum diligentia adduci curarẽt. Ad inuentæ quoqꝫ fuere piſcinæ, quas ad ma re, inſano quidẽ ſumptu extruebant, ut ſæ uientium aliquãdo uentorũ rabies & hac quoqꝫ hominũ induſtria uinceretur, nec caſtigari luxuria poſſet, etiãſi Aeolus at que Neptunus, cæteraq́ꝫ ponti numina, infenſa ac infeſta epulantibus eſſe uoluiſ ſent. Itaqꝫ nullo anni tempore, nullisq́ꝫ in locis, etiam à mari procul remotis, egre gij Romanis menſis piſces defuere. Siqui dem ſtudiũ eius rei, curamq́ꝫ illam, inuete rati gentis mores excoluerant, quãdo nul la uel frigidulo, ut poetice dicam, digna equite cœna cẽſeretur, quæ marinis dapi bus caruiſſet. Nos uero contrà, niſi lege

coacti piscibus uescimur, quũ certis die/
bus uolucrẽ aut quadrupedẽ esitasse, pia/
culum sit. Ita ut, si animi religione solue/
rentur, nunquã profecto pisces ipsos, sed
capum, perdicẽ, ganeones, pro mulis, au/
ratis, ac lupis sectaturos appareat. atque
hos tãtum fortasse, quum gula cotidianis
expleta ferculis noua sibi ad inuitandam
famem diuerticula quæsiuerit. Tãtumq́;
abest, ut pisces cupidius affectemus, ut
quadragenis illis uerni ieiunij diebus, ne/
que deorum metu, neq; infamia permoti,
aliquando ad uorandas carnes, detestãda
cupiditate rapiamur. Quibus de causis
effectũ est, ut neglecta piscatione, uetera
piscium nomina penitus exoleuerint. A
nostris enim uere tantum ipso, enixe, cer/
tatimq́; piscantibus omnis generis pisces
minime capiuntur. Etenim pisces pro ua/
rietate temporũ modo uagãtur, modo la/
tibula quærunt, in quibus se cõdant, neq;
illorũ captura est, nisi certis ferè tempori/
bus. Clupeæ ad prima statim ueris signa,
quum Ciconiæ aduentant, subire Tybe/
rim solent, inclinãte uere nusq́; apparent.
In lario etiam lacu Pigus piscis ille clauis
caliga/

caligaribus insignis, ut Plinius refert, non alias unquã à me, hoc etiam curiose quærente, cõspici potuit, quàm Vergiliarum ortu, quibus maxime diebus Turdi gregatim ab alpibus in uineta deuolare consueuerunt. Sed id præsertim in causa est, cur sæpius fallamur, & difficilime uera ea uocabula deprehẽdamus, quod alijs atq; alijs nominibus diuersi litorũ tractus (ut Plinianis utar uerbis) eosdẽ pisces appellent. Nec mirũ, quũ rem Romanã ita uolẽtibus fatis barbaræ nationes afflixerint, ipsaq; Europa externarum gẽtium repleta colonijs, iampridem ueras literas, & antiquam dignitatem amiserit.

DE CAPIDOLIO CAP. II.

MAximus inter pisces qui hæc litora attingãt, Capidolius ab Romanis appellatur. unũ ex his, paucis ante annis uasta corporis magnitudine oculis ac dentibus truculentum irata maria ingentibus propulsum fluctibus humilia in uada detruserũt nõ longe à Grauiscis in ora Tuscorũ. Inhæsit multa reciprocantis pelagi iactatione fatigatus arenę, quam pondere suo, impetuq; sulcauerat. Neq; inde sua

ſua oppreſſus mole circumagere ſeſe præ inertia aut euadere potuit, quũ maria modo tantis inflata fluctibus, ſubſecuta tranquillitate, fruſtra eluctantem frequẽtibus prægrandis caudæ flexibus, fugam in altum multo gemitu molientem, quieto, uadoſoq; in litore deſtituiſſent. Ergo perpetuis ueluti circumuallatus aggeribus crebro, multoq; reflatu indignabũdus & expirans circũfuſis populis prædæ atq; ſpectaculo fuit, membratimq; ſecuribus cæſus & ſubditus prelis in lucernarum uſus liquorem præbuit. tanta erat belluæ uaſtitas, tantaq; eius dorſi altitudo, ut facile utrinq; pariter equitantibus mutuum aſpectum eriperet. Fuere miraculo ingentia oſſa in templorum ueſtibulis ſuſpenſa, & in his præſertim oculorum receptacula, quæ orbem prægrandis dolíj æquabant. Sed ea res mox in prodigium uerſa eſt, ſicuti triſti admodum euentu ſtatim apparuit: quum enim æſtiui ſoles fœda putreſcentis belluæ uiſcera feruoribus excitata ſanie corrupiſſent, quãquam aggeſta materia teterrimi odoris faſtidio cremaret, breui tamẽ adeo fœtido, noxioq; uapore

regionem ſuapte natura peſtilentem infe
cit, ut ea inauditi ſpectaculi uoluptas mul
tis incolarũ funeribus eo autumno conſti
terit. Non multis quoque ante annis alia
eiuſdem generis bellua non longe ab Ar/
ni fluminis oſtio, ſæuiente auſtri flatibus
tempeſtate, uadis illiſa eſt, quã morbo ac
ſenio multaq́ agitatione confectam ſimi/
lis accolarũ cõcurſus diſſecuit, extractisq́
ad ſpectaculum coſtis, ſpinæq́ Sphondy
lis, continuo concremauit, ne graui eo ha
litur aer adfectus inſalubrior redderetur.
Capidolium à Plinio Orcam uocatũ eſſe
crediderim, quã ſpectante populo Roma
no Claudius Cæſar Oſtienſi in portu lon
go plagarum ordine cõcluſam, ueluti ma
ximo in circo, uel ipſa Naumachia, Præ/
toriana claſſe inuectus, circumfuſoq́ mili
te, expugnauit atq́ confecit, nec minore
quidẽ ſpectaculi gloria, quàm antea ſer/
pentem ad Bagradam Attilius Regulus
admotis caſtris & directis catapultis atq́
baliſtis oppreſſerit. Orcæ cũ Balænis con
tinenter bella gerũt & toto oceano cruen
tiſſimis inter ſe prælijs dimicant, utræq́
Gaditanũ fretũ aliquando ingrediuntur.

Eſt

Eſt & in oceano cetarij generis Rota, quã uidit Luſitana claſſis, dum extremũ Aethiopiæ promontorium ſuperaret: geminas dorſo rotas geſtare uidebatur, ad earum ſimilitudinem quæ frumẽtarias molas impellente uento editioribus in locis circunducunt. Extimuere tantæ belluæ cõgreſſum periti nautæ, qui modo ignoti maris immenſos fluctus, certaq́; pericula contempſerant, ſatiusq́; uiſum conuerſis uelis fugam capere, q̃ expectare belluam terribili fragore uaſta ſpumoſaq́; maria proſcindẽtem, & ſuperbo fremitu ueluti conſpectis hoſtibus prẹliũ cientem. Neq; eam terruere excuſſa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria reſonabãt, fugiẽtesq́; proculdubio immanis bellua uaſtis mæandris adnatando fuiſſet conſecuta, uentis, ac uelis celeritate cedentibus, niſi mirabunda ſubſtitiſſet. quippe quæ perpetuam intẽdentibus fugam, ſatis glorioſa inſectatione uictoriã expreſſiſſe uideretur. Cõſpicitur & Phyſiter piſcis extra columnas herculeas, Flator ab Latinis appellatus, qui frequenti reflatu præaltas undas euomere ſolet, ita ut procul

naui-

nauigiorum uela ob ſpumantis aquæ can dorem appareant Eæ belluæ ſuperiore bi ennio quibuſdam Cæſarianis è Britãnia in Hiſpaniam traijcientibus magnum ter rorem incuſſere, quum Gallorũ nauigia ea uelorum ſpetie è longinquo repræſen taſſent, qui tum ardẽte bello, ea maria in feſtis claſſibus obſidebant. Sed iam ocea no ſuas beluas relinquamus, quum fercu la menſarum potius, quàm naturæ maris tam multa miracula ſimus narraturi.

DE BOVE BELLVA ET CA NICVLA CAPVT III

SEd antequam ad eos piſces, qui cõui uijs inferuntur, propoſito ordine ue niamus, Bos ille ingentis, latiq; corporis natantium hominum deuorator, minime erit prætereũdus. Is admirabili calliditate in mari noſtro graſſatur, portusq; & ex culta ædificijs litora ſæpius frequẽtat, in de occultus & quaſi torpens ſimulata ſe gnitia natãtes adoritur. Bendinellus Sau lus Cardinalis ſæpius referre ſolebat, ſe admodum adoleſcentẽ cum alijs eius æta tis ſodalibus natandi ſtudio, non longe à portu in mare altius prouectum, in huiuſ

modi

modi belluã incidiſſe, quæ ſedato ac maxime tranquillo in mari quieta & immobilis diſtincte, atque perſpicue uiſebatur, cuius aſpectu adeo expauerit, ut timore præpediēte ab ſolita natandi peritia penè deſtitutus, ægre ſe receperit. Aethiopem uero q̃ peregregius erat urinator, quiq; ipſis adoleſcētibus corpora eorum ac animos maris periculis paulatim inſuefaciendo, natandi artē tradebat, ſubſidenti in inſidijs belluę obuiū celeri natatu prodijſſe, ſiue ut pauētium mentes, eius monſtri incurſu cōſternatas, deſpecto periculo confirmaret, uel ut ipſe ad referendum miraculum, belluæ effigiē propius intueretur. Sed belluam prædæ intentam illum temere adnatantē immani exceptū hiatu confeſtim deuoraſſe, neq; alia infeliciter pereuntis Aethiopis ædita ſigna, præter ſpumam cruentã, agitato in mari ebullientē, ita ut prius multiplici & peracuta dentiū ſerie cōfixus, quàm deuoratus eſſe crederetur. Oppianus homicidam bouem elegantiſſime deſcripſit, cuius ſentētia à Lippo pulcherrimis uerſibus Latine tralata eſt, quum cæteri autores de hoc nullam

ferè mētionem fecissent. Est & infesta na tātibus ipsa Canicula, quæ mortiferis potius dentibus mordicus homines dilacerat, quàm deuoret, quum capite rantū sæua castigatum habeat uentrem & in prælongam ac tenuem exeat caudam: cuius astus, naturamq́ multo simul metu, multaq́ audacia memorabilē, si referre conarer, insulsissime facerē, quū Plinius incomparabili elegātia breuitateq́, ut miri eius ingenij mos fuit, suo loco eā expresserit.

DE STVRIONE CAPVT IIII

EX omnibus piscibus, q lautioribus apponuntur mensis, nullus est toto mari, uel amnibus ipso Sturione procerior atque sapidior. Siquidem ubique terrarum & maximum pretium & summam dignitatē hac ætate semper obtinuit. Maria hunc gignunt, sed eum flumina maxime nobilitant, pinguescit enim dulcium aquarum haustu, subagrestemq́ illum saporem exuit, qui prælto in mari concipitur. Magnos amnes perquàm libenter subit, propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padoq́ fluminibus maxime reperitur. Caput eius rostratū est, & ad effigiem

quadratæ

quadratæ pyramidis protenſum. Os illi eſt ſine maxillis, ſine dentibus, diuerſum penitus ab reliquorũ piſcium forma, idq́ ſub mento in ipſa prope iuguli parte ad ſimilitudinem fiſtulæ harundineæ rotundum, ſemperq́ patens, & chartilagineum & ſumme cãdidum, cuius hiatũ in procerioribus haſta brachij craſſitudine haud facile impleret. Cæterum totũ caput dura potius, & calloſa chartilagine, quàm certis oſſibus conſtat, quod ex lento quodam, & præpingui mucore concretum eſſe uidetur. Naribus autem omnino quę illi pertenues ſunt ſupra roſtrum, refrigerantur, cum branchijs omnino latis careant, & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eodẽ prono ore ſtatim regerit. Toto autem dorſo craſſiores quædam ſquamæ oſſea duritie certo numero, ordineq́ diſtinctæ, intercurrente ſpinæ acie ad elegantiam eminent, uti in magnificentioribus ualuis hodie uidemus, quas ferrei atque inaurati claui certa ſerie confixi decentiſſime figurant. cæteræ corporis partes cuticulari & ſcabro admodum operimento potius quam perpetuis ſquamis integuntur

guntur, idq́; ad ſubuiridis atriq́; coloris ſpeciem. Quo nomine autem ab antiquis Sturio fuerit appellatus, haud facile diuinauerim, quando grauiſſimi noſtræ tempeſtatis ſcriptores uarijs ſentẽtijs inter ſe diſſentiãt, quæ quidem magno etiam interuallo à ueritate diſcrepant. Et has quidem ſententias uanis innixas coniecturis aliquãto facilius erit confutare, quàm uerum, certumq́; nomẽ celebratiſſimi piſcis in medium afferre. Satis tamen fuerit, curioſos de alienis erroribus admonuiſſe, ut aliud ipſi accommodatius ac melius inueſtigent, ſi nos fortaſſe minus propriũ nomen inueniſſe uidebimur. Raphael Volaterranus, qui laborioſiſſimum cunctis de rebus uolumẽ cõdidit, arbitratus eſt eum hodie Sturionem eſſe, qui apud Græcos Labrax, apud Latinos uero Lupus fuerit, cuius opinionẽ pleriq́; Romanæ Academiæ proceres & ante alios Thomas Phædrus & Portius Camillus omnibus conuiuijs probauerunt, his maxime adducti argumẽtis, quod Lupus Tyberinus longe omniũ piſciũ apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maxime qui cloacas urbis

intraret

intraret, atque inter duos pontes caperetur, qua una modo conditione Sturiones omnium iudicio summã saporis cõmendationem accipiãt, sicuti eos Horatius & Iuuenalis, itemq́ M. Varro & Plinius & Macrobius celebrarint: referre etiã ad prisci nominis cõiecturam, Sturiones hodie à nostris piscatoribus Lupos appellari, soleréq́ eos capto eo pisce, quum retia trahunt, clariore uoce præ læticia, lupi nomẽ ingeminare. Quæ cõiecturæ multis rationibus mihi admodum friuolæ uidentur, quum id genus argumenti apud Dialecticos fallacissimũ sit, lupi Tyberini sunt delicatissimi, sed Sturiões Tyberini sunt delicatissimi, igitur Sturiones sunt lupi. In hoc enim non cõparatur totum luporum genus, cum alijs piscibus, sed eorũ, qui in Tyberi capiũtur, ab his qui in alto degãt mari, differentia exprimit. Ridiculũ enim esset etiam apud mediocriter intelligẽtes parasitos, Lacciam, Spigolam, atq́ Lampetrã in Tyberi pariter captos, qui mox Latine nominabũtur, uno prelato Sturione in secundis dignitatis gradibus collocare, quum Sturio non semper sit gratissimus

mus,utpote qui in medijs tantum solstitij feruoribus laudetur. Pogius doctioris Pogij filius in senectute non modo eruditus, sed usq; ad iracundiam in cõditura ferculorum morosus, & uehemens parasitus, quũ Sturionẽ apud antiquos Lupũ fuisse & ipse crederet, in pontificijs quas maxime sectabatur, cœnis, dicere solebat, ueteres insulsum habuisse palatũ, quod tantopere Lupũ celebrassent: eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinosioris succi exuberãtia insuaueis, quę prius appetẽtes satient & expleant, quàm delectent. Propterea nõ domini, sed familiæ potius mensis apponẽdum esse censebat, uno tantum excepto capite, cuius elixi & leucophago conditi, latebras & recessus omnes ipse furcula simul ac digitis auidissime scrutabatur. Sed ne in refellendis eorum argumentis nimium immoremur, dicamus Lupum alium esse piscem à Sturione, Spigolã uulgari nomine nuncupatum, quo probato, Sturionem illis sine nomine relinquemus. Spigola hodie apud Romanos est, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria

Araneus

Araneus, & Lupus in Hiſpania uocitatū.
Romanus inter Tyberinos captus pōtes,
omniū conſenſu palmam obtinet: conſtat
enim piſcatorum teſtimonio, qui pluris il
lum, quàm in alto captū mari, lautorū ob-
ſonatoribus uendunt. Is admodum uorax
ſubire cloacas ſolet & mediæ cryptas in-
trare Suburræ, ut ait Iuuenalis, circa ſter-
quilinia, & eiecticias ſordes moratur, ob-
uia quæque deuorat, nec piſcibus ullis,
uel corruptiſſimis eſcis parcit: paucis an-
te mēſibus quum in foro piſcario ingens
Spigola exenteraretur, oblongus ſerpēs
in uētre repertus eſt. Quibus de cauſis in
Tyberi mirum in modum pingueſcit &
adoleſcit. nec abnuerim etiam Sturiones
ſubire amnem & pinguioribus aquis gau
dere, eosq́ꝫ tāto ſapidiores eſſe, quāto ma
gis à maris litoribus receſſerint. Sed hac
ratione Lupus & Sturio idē eſſe minime
probatur, quū utraq́ꝫ differētia ambobus
æque conueniat. ſubire enim amnem Ty
berinum, & ea paſtione gaudere atq́ꝫ pin
gueſcere, propriū potius Spigolæ, q́ꝫ Stu-
rionis eſſe uidetur. quoniā nō cōparamus
Sturionē in alto captum, cum eo quem in

Vrbe expiſcamur, quum nunq̃ ferè Sturio uel certe rariſſime in præalto mari capiatur, ut piſcatorum teſtimonijs clare deprehendimus, at contra Spigola & ex alto mari & ex amne Tyberi quotidie hamis uel retibus extrahatur. Ita ut Horatiũ id innuiſſe clare admodum exiſtimemus, quum dicit,

Vnde datum ſentis, Lupus hic Tyberinus an alto
Captus hiet, pontes'ne inter iactatus, an amnis
Hoſtia ſub Tuſci, laudas inſane trilibrem
Mulum, in ſingula quẽ minuas pulmenta neceſſe eſt.
Ducit te ſpecies uideo, quid pertinet ergo
Proceros odiſſe Lupos? quia ſcilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breue pondus.
Ieiunus ſtomachus raro uulgaria temnit.

Patet igitur Lupos capi & in alto, & inter pontes, quod euidentiſſime in Spigolis hodie contingit. Facit etiam ad coniecturam non contemnendam, illud captus hiet. quis enim unquam Sturionem uidit hiantem, quum os ſub roſtro habeat, & immobile & anguſtum, quodq̃ nullo uel uertebræ, uel ductilis mãdibulæ beneficio dilatari poteſt, in Spigola autem ſit repandum & latum, uti ſemper in ipſis uidemus

demus:ſoleantq́ ad elegãtiam obſonato-
res malo Arancio laxatas illas hiãtis oris
maxillas adimplere. Neq́ illud obſtiterit,
quod dicere ſolebat Amiterninus perti-
nax grammaticus, qui perpetuas cum ſyl
labis lites exercuit: Horatium ſcilicet di-
xiſſe proceros odiſſe Lupos, ut ſignifica-
ret paruos maioribus eſſe præſtantiores,
quod adamuſſim Sturionibus ipſis con-
gruere uideatur, quando Lurcones & di
ligẽtiſſimi quiq́ Ganeonum paruos Stu-
riones, quos Porcelletas appellent, repu-
diatis maioribus confectentur. Plurimum
enim à poetæ ſenſibus bonus ille grãmati
cus aberrabat. Nam Horatius proceros
Lupos cum ſeipſis minoribus nõ compa
rauit, ſed cum mulis trilibribus: ſicuti pau
lo poſt apertiſſime declarat, dicens maio-
rem à natura modum Lupis eſſe datum,
qui Mulis parum creſcentibus ſit dénega
tus. uerum is tum egregie & magno qui-
dem cum ioco, quum ſuperbe contende-
ret, à nobis coarguebatur. interrogãtibus
enim quem nam antiquitus piſcem fuiſſe
Spigolam putaret, quã adeo libenter ipſe
edere ſoleret, ſi Lupus Sturio eſſe dicere-

tur, respõdebat illam esse Squillam, ridendo quidem errore, ut in proprio capite de Squilla quum de Iuuenalis uersibus agetur, diffuse narrabimus. Sed id me plurimum mouet, quod Spigola hodie in Hispania Lupus appelletur, quæ una terrarum Latinam linguã magna ex parte incorruptã conseruauit, ipsiq; Ligures proximam Latino eius piscis nomẽ pronuncient. Cæterum ad tollendam huius quæstionis ambiguitatem, Aristotelis sententiã adducemus: ait enim Lupũ esse squamigerũ & quaternis pinnis innatare. quæ differentiæ ipsum Sturionem excludere uidentur, quum non squamis, sed cute potius aspera contegatur, nec quaternis pinnis ad natandi usum instruatur. Præterea Galenus in tertio de Alimentis, Lupum ait subtiliorem generare sanguinem, & propterea cum perdicis carnibus quadã similitudine conuenire, quod nemo sanus Medicus Sturioni attribuere audebit, quum crassum potius humorẽ adgeneret, & ualde lentum, quod uiscosum dicunt, ipsisq; aptius adultæ uitulæ carnibus, quàm perdicũ leuissimis pulpis æquiperetur

peretur. Cornelius quoq; Celsus ad corroborandam Galeni authoritatem, Lupũ & Mulũ inter pisces leuioris esse alimenti apertissime dicit, quod & nostra quoq; experientia cotidie comprobatur. Porrò ipse diuus Ambrosius in Hexahemero, teneritudinem in Lupo mirifice laudat, sicuti Plinius in eodẽ mollíciem extollit, quũ nec Sturionis præteneræ sint carnes, & Luporum longe tenerrimæ consensu omnium habeantur. Putauere etiam Plinium quum Lupos à candore lanarũm lanatos dictos asserat, de Sturione intelligere uoluisse, quod Sturionum carnes plurimum albicare uideantur, quasi lupi uel argẽtearũ squamarũ cãdore uel summo illo lactearũ carniũ albore, cæteros omneis pisces nõ superẽt. Illud quoq; Martialis,

Laneus euganei Lupus excipit ora Timaui,

Eorum opinionem aperte redarguit, quoniam Timauus flumen in finibus Aquileiensiũ, cuius ostia celebrata à Virgilio, hodie magna ex parte extenuata, oblimataq; sunt, Sturiones nõ habet, q tamen Varollis & Troctis abũdat. Quod si dicatur Martialẽ pro Timauo Medoacũ, qui hodie

hodie Patauinorũ Brenta eſt,accipere uoluiſſe,eadem ratione reſpõdemus, quum Brẽta manifeſte,aut nullos, aut certe paucíſſimos, & quidẽ minutulos Sturiones ferat:ita ut Martialis celebraturus Sturionem, inſulſe admodum ad Timauum recurriſſe uideatur, quum in propinquo Padum haberet,& ſua magnitudine inſignẽ & multa Sturionum copia longe clariſſimum. Ad certiorem quoq; opinionis noſtræ fidem pertinere uidetur,id quod à piſcatoribus non ſine miraculo de Spigolis hodie recitatur; quos ut hamo hæſerint, ſtatim diſcurrere magno nixu, dilatareq; uulnera referunt,ut hamorum inſidiæ excarnificato ſponte gutture excidant, atq; eo modo in libertatẽ ſe uẽdicare, id quod diſtincte Plinius ipſe Ariſtotelẽ ſecutus commemorat. Ex aduerſo autem conſtat, Sturiones ſolis retibus capi, nunquam uero hamis,præſertim ſi cubito maiores fuerint:eosq; piſcatores referunt, magno impetu plagarum ſæpe maculas dilatare & abrumpere conſueuiſſe, proptereaq; accidere,ut hamis non capiantur,quoniã Sturiones lambendo, ſugẽdoq; potius quàm

uorando

uorando, inepto ad escam corripiendam ore ipso sine controuersia alantur. Cæterum id me plurimũ admonet, ut Lupum Sturionem esse non posse certissime credam, quoniam & Lupi omniũ fermè scriptorum testimonio, & Spigolæ hodie, hamorum lineas dentibus serratis abrodere soleant, quod Sturiones ipsos, quum dentibus manifeste careant, efficere posse nemo sanus affirmauerit. Extat quoq; apud Columellam dictum illud Philippi admodum luxuriosum, qui apud hospitẽ Cassino in oppido Lupum sibi in cœna appositum gustabundus expuit, addẽs peream inquit, nisi piscem putaui, quasi uellet innuere solos Tyberinos Lupos piscis nomine dignos esse, cæteros autem Lupos inter quisquilias potius, quàm inter pisces esse reponendos, ex quo ego planè cõijcio illum Lupum Sturionem esse minime potuisse, quãdo eius tractus amnes, qui sunt in Cassinate agro, & in Arpinatium finibus, Sturiones non ferant. Quisnam autem fuerit ille Lupus M. Philippi palato ingratus, docebimus, quũ de Tröctis ageť. Secunda opinio de nomine Sturionis

rionis Frãciſcum Philelphum principem habuit, in qua etiam nunc quoſdam è noſtris Trãſpadanis exoletæ admodum eruditionis, eſſe uideo. Is ut erat inter imperitos audax, utpote qui rudi illa tempeſtate Græcarum literarum notitia clarus atq; inſignis euaſerat, Sturionem Latine eſſe Attilum, pluribus per totam Italiam epiſtolis ſuper ea re conſcriptis diuulgauit, indoctos appellans non ſine uerborũ contumelia, qui ſecus ac ipſe crederet, de ui eius uocabuli ſentire uoluiſſent; ſed tantũ abeſt, ut uerum nomen inuenerit, ut ipſe dum alios inſcitiæ bonarum literarum arguere contendit, in alium aliquanto grauiorem errorem pueriliter ſit lapſus. Scribit enim Sturionem nullo modo Lupum eſſe, quoniam Lupus ſine controuerſia, is hodie ſit piſcis, qui ab omnibus Lucius appellatur, quoniam lycos Græce, Lupus ſit, qui poſtmodũ immutata litera in Lucium, deprauãtibus Latinis abierit. exprimitq; Philelphus effigiem illius Lucij oblongi piſcis, extenti capitis & oris maxime denticulati, qui furuas per trãſuerſum faſcias habet, dorſum item atrum & uentrem

trem admodum candidũ, quiq; amnibus ac lacubus totius Italiæ maxime sit familiaris, quasi præproperus senex non animaduerterit Lupum quadrupedem lycũ, piscem uero Labraca, à suis Græcis appellari. Sed per deos immortales, quæ nam insania fuerit, Lupos tantopere ab omnibus authoribus commẽdatos, dicere eosdem esse, qui uulgo Lucij uocitentur, quũ Lucij plebeia potius inter obsonia censeantur, quàm Romæ nobilium usurpẽtur mensis. ita ut nũquam, nisi in summa marinorũ penuria, sicut aliquando accidit piscatione tẽpestatibus sublata, in mensam ueniant, & id tum etiam ad honestandam potius patinã, ut dicũt, quàm ad cõuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiã ex Cimino lacu & ei quidem præpingui, nullam unq; inesse gratiã, nisi quũ solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeret. miror quoq; tantæ lectionis hominẽ apud Ausoniũ ea carmina minime lectitasse, quibus Lucius ignobilis piscis alius à Lupo apud Belgas & Britannos frequens nominatur, ut proprio capite de Lucio mox dicemus. Neq;

mirum

mirũ esse debet, si Lucius apud antiquos parum celebratus esse uideatur, quũ paucos pręter unum Ausonium, authores curiosus etiam lector sit inuenturus, qui de lacuum & fluuiorũ piscibus fecerint mentionem, quando lupum inter marinos pisces, qui tamen flumina subeant, ab omnibus adnumerari, Lucium uero nunquam intrare maria, uno totius Europę cõsensu manifestissime cõstet. Cæterũ Philelphus Sturionem antiquitus fuisse Attilum asserebat, unius Plinij authoritati innixus, qui in nono naturalis historiæ quum de Thynnorum magnitudine loqueretur, dicit: sunt & in quibusdam amnibus haud minores, Sylurus in Nilo, Esos in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescẽs ad mille aliquando libras, cathenato captus hamo, nec nisi boũ iugis extractus. Quibus adductus uerbis Attilũ nõ posse esse aliũ à Sturione putauit, quũ Sturiones illos prægrandes, q in Pado caperentur, piscium eius amnis longe maximos arbitraretur, quod manifeste falsissimũ est. Nam Attilus is est, qui à Ferrariẽsibus Adelus seruato antiquiore uocabulo nũcupatur,

piscis

piſcis inquam ipſo Sturione amplior, & effigie, ſapore, pretio, & tota ferè natura ab eo diſſimilis, atq; adeo diuerſus, ut in prouerbium, Ferrariæ uenerit, quũ duas inter ſe res maxime diſtantes ſignificare uolunt, eas ſic differre, ut Sturionẽ ab Attilo, dicant. uti nuper nobis etiam confirmauit Ferrarienſium legatio, ab Alfonſo Ateſtino ad Clementem Pontificem miſſa, cuius erãt principes Caſellius celeber iureconſultus, & Antonius Coſtabilius grandæuus ſenex uſu rerũ, & uitæ ſplendore inſignis. Tertia opinio Sturionem apud Plinium Torſionem fuiſſe affirmat, cuius præcipuũ authorem Theodorum Gazam extitiſſe complures arbitrantur. eam paucis ante annis acerrime defendebat Longolius Gallus ſingularis doctrinę iuuenis, & qui proculdubio ſummum Latinæ eloquẽtiæ faſtigium fuiſſet adeptus, niſi mors immatura eũ in medio optimorum ſtudiorum curſu ſuſtuliſſet. Adducebatur ea maxime ratione, quod Pliniũ uidebat Sturionis formam atq; naturam in capite de Torſionibus expreſſiſſe, quum dicit, Delphinorum ſimilitudinem habẽt,

quí uocãtur Torſiones, diſtant & triſtitia quidem aſpectus, abeſt enim illa laſciuia, maxime tamen roſtris canicularum maleficentia aſſimilati. horum enim uerborum teſtimonio, Sturiones ijdem qui Torſiones eſſe uidebantur, atque ea præſertim coniectura, ꝙ quũ minorem quàm in Delphinis uideamus, cum aſpectu ipſo, tum natatu laſciuiam præ ſe ferant, etiam fiſtulam habeant, uti in Delphinis conſpicitur, quanquam diuerſo modo à natura ſit indita, nam Delphini per ſuam expirant & refrigerantur fiſtulam, ea autem pro ore Sturiones utuntur, quum uti ſupra diximus, & per nares & paruas branchias aerem pro uitalibus refrigerãdis attrahant; nouitium que hoc Sturionis nomen antiquo Torſionis uocabulo plurimum alludere, ipſe Longolius arbitraretur. Quibus adductus argumentis Theodorus Gaza, ut erat in transferẽdis Græcorum ſenſibus, Plinianorũ uerborũ obſeruator atque imitator diligentiſſimus, apud Ariſtotelem in octauo de hiſtoria animalium Phocenam, Torſionem uerterit, ueluti ab ipſo Plinio uocabulũ mutuatus

tus. Cæterum si bona cum uenia bonis mortuis licet refragari, nos docebimus Theodorum Torsionẽ pro Sturione nequaquam accepisse, uel si acceperit, plurimum errauisse, Plinium quoq; per Torsionem ipsum quem nunc quærimus Sturionẽ significare minime uoluisse. Siquidem Gaza quũ Aristotelem Latine interpretaretur dicẽtem in octauo de historijs animalium, In ponto fera nulla est, præter Delphinum & Phocenam. pro Phocena Tursionem dixit, quem Phocenam sciebat ab Aristotele inter uiuiparos pisces cõnumeratum, quũ Aristoteles alios piscium esse ouiparos, alios autem uiuiparos, id est, qui catulos parerẽt, dixisset. Nemo autem adeo imperitus est, ut nesciat Sturiones esse ouiparos, quod ex cotidiano esu deprehẽditur, & ex salsamentis Cauiarijs, quę ex ouis Sturionum sine controuersia conficiuntur. Neque enim credendum est, tantæ eruditionis ac diligentiæ hominem, uti fuit Theodorus, adeo pueriliter fuisse hallucinatum, præsertim quũ hũc ipsum locum aliter à Plinio fuisse cõuersum animaduerteret, qui pro

Phocena nõ Torsionem, sed uitulum marinum substituerit, ut diligenter Hermolaus in castigationibus annotauit. Præterea apud Aristotelẽ Phocena Sturio esse non potest, quum in sexto de natura animaliũ ubi eius effigiem exprimit, clarissime dicat Phocenas omnino carere branchijs, sed brãchiarum loco fistulã habere, quod Sturionibus minime accidit, quoniam pręter fistulã oris, uti diximus, branchias manifeste habent, quãquam paruas & angustas, si illas tantæ molis pisci comparemus, ita ut Sturio nullo modo Phocena esse possit. Subiungit quoq; Aristoteles Phocenã nasci in põto, quod de Sturione minime dixisset, quando Sturiones omnibus ferè in maribus facile reperiantur, magnamq; eorũ copiam insignes fluuij alant, siue in mare nostrũ, siue in ipsum oceanum euoluãtur. Quod uero Plinius Torsionem, Sturionem esse putauerit, minime crediderim uel hoc uno argumẽto, quod Sturionis & magnitudine & frequentia, & ipso deniq; pretio admodũ celebrati piscis, ab ipso Plinio nullam præterquam hoc uno in loco, mentionem factam

ctam esse uideamus, quũ uel minimos & in edulijs etiam prædamnatos pisces, non modo in nono peculiari aquatiliũ libro, sed in alijs obiter locis sæpius nominet, atque depingat. Vnde putandum est Plinij Torsiones, sicuti Aristoteles asserebat, in ponto Euxino potissimum uersari, nec temere per alia maria, extra Hellesponti, Thracij'ue Bosphori angustias euagari. Porrò Plinius, si uerba Aristotelis cõsideremus, pro Phocena Torsionẽ intellexisse uidetur, qui Torsio eodẽ teste maleficus est, quoniam canicularum rostris assimiletur, & ipsa quoq; Phocena ab Aristotele ueluti maxime malefica feræ nomine nuncupatur. Sed Sturio quomodo maleficus esse possit, non uideo, quum dentibus omnino careat, sic fortasse à natura formatus quoniam piscibus nõ alatur. Ridiculum enim esset dicere Sturionẽ in pisces grassari per ipsam tantum lasciuiam. Nam magni pisces alios persecuntur, ut interẽptis ueluti proprio pabulo uescantur. Sed ut hãc inueteratam de Torsione opinionẽ penitus cõuellamus, paulopost alium à Torsione & quidẽ sępius ab ipso

 Plinio

Plinio celebratū piſcem Sturionem eſſe monſtrabimus. Quarta opinio Hermolai Barbari fuit uiri nobiliſſimorū ſtudiorum gloria inſignis, qui rogatus ſententiam in tanta eruditorum diſſenſione, per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit, Sturionem antiquitus Hyccam fuiſſe, ex teſtimonio Athenæi hac coniectura adductus, quod Hycca porcum ſignificet, Sturionem autem porcelletam, quum præſertim ſit paruus, appellari à noſtris magna eius nominis cōformitate. Nihil enim melius hactenus inuenerat Hermolaus, utpote qui ingenioſus & prudens ineptas iam de Lupo, Attilo ac Torſione opiniones repudiarat. Potuit eum mouere Ambroſius, qui in Dominica paſſione dicit, Gutto ſiue Gulo Porcellū amat, ut comedat, quaſi per Porcellū Ambroſius Hyccam expreſſerit: & in Hexahemero ait Iudæos marinis porcis ueſci, quibus terreſtribus non ueſcantur. Sed hæc coniectura frigida admodū uidetur, quum alius ſit in mari Porcus piſcis diuerſus à Sturione, hodieq́ꝫ plures obeſi piſces & q præpingue abdomen habent Porci à piſcatoribus appellentur

pellentur,ſicuti Thynnum à Strabone &
à Polybio porcũ appellatũ eſſe uidemus.
Cæterum ipſe Hermolaus in Corollario
quod Dioſcoridis interpretationibus ap-
pẽdit,Iulidas ait uocatos eſſe porcos, qui
tamen longe diuerſiſſimi ſint à Sturioni-
bus, Syagrim quoq; piſcem appellari po-
tuiſſe à nomine ſuis. Athenæus quoque,
qui Hyccam authoritate Callimachi ſa-
crum ueluti ob ſaporis excellentiã appel-
lari dicit,mentionem de alio piſce intulit,
quem hyn, ideſt ſuem uel aprum nuncu-
parint. Alij etiam Græcorum Porcũ ma-
rinũ Pſammatida uel Pſammitin cogno-
minatum putãt,ut clare appareat Hermo
laum, Hyccam Sturionem eſſe, pro con-
ſtanti in ea epiſtola affirmare minime de-
buiſſe. præſertim quũ in caſtigationibus
Plinianis & in ipſo corollario,de nomine
Sturionis plurimum ambigere uideatur.
Quem modo Tomũ Thurianũ poſſe eſſe
dicat à Thurijs oppido Italię in Brutiorũ
ora,ut ipſe opinat̃ dictũ,alludẽte uocabu
li ſimilitudine,præſertim quũ Athenæus
aſſerat Tomũ in Thurianũ in Italia delica
tiſſimum obſoniũ: modo eum putet eſſe

Galeotem uel Xiphiam Strabonis autho ritate, modo eum dictum fuisse affirmet Scyllam & Lamiam & Carchariã: ad extremum uero tot nominũ diuersitate perplexus fateatur, uel Sturionẽ antiquitus his appellationibus uocitatũ esse, uel sic dictum à Thuriano Tomo delicatissimo obsonio, quod tãtopere à Græcis celebretur. Sed illud me præsertim mouet, quod nemo authorũ quos legerim, præter unũ Athenæum de Hycca pariter & Tomo Thuriano fecerit mentionẽ, quando Sturio celebratissimus piscis, ut sæpius dixi, certo claroq́ nomine fuerit appellandus. Verum hæc nostra inuenta, quæ ludendo excogitauimus, in bonam partem à lectoribus accipi uelim, atque eo animi candore quo scripsimus à doctioribus ꝑpendi. nõ enim is sum, qui obtrectatione alienæ laudis eruditior uideri uelim, quũ ulla in parte cum his, quos supra redargui, uel ingenio uel eruditione minime sim conferendus. Igitur in tãta eruditorum altercatione licebit & mihi propriã attulisse opinionem, ita tamen ut cũ præfatione prius attester, me tandiu in ea sentẽtia permansurum

ſurum, donec aliud, quod magis arriſerit, diligentiores inuenerint. Dicamus igitur Sturionem ab antiquis Silurum fuiſſe appellatũ, quẽ pro Glani Theodorus apud Ariſtotelẽ interpretatur: ſed de hoc, quũ plures apud me certiores ſint cõiecturæ, hoc uno tamen maxime argumẽto adducor, ut Sturionem opiner eſſe Silurũ, quoniam mirũ hercle uideatur, quod hac ætate, quis nam piſciũ antiquitus Silurus fuerit, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs teſtimonio Ariſtotelis, Plinij, Athenæi, & Auſonij ſit celebratus: ex aduerſo autem de Sturionis antiquo nomine plurimum dubitemus, qui ſit omnium ferè totius orbis fluuiorum incola longe notiſſimus. Neq; enim credendum eſt ueteres adeo inſulſi fuiſſe guſtus, ut arbitremur eos Sturionem minime cognouiſſe, aut Silurum ipſum ueluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta ſobole penitus euanuiſſe. Silurus authore Plinio atque Auſonio, fluuiatilis pariter ac marinus eſt, & quidem prægrandis, ſed præcipua magnitudine in Nilo & Gange ueluti amnium maximis, cæterum carne præ-

dulci, nullis oſſibus uel ſpinis interſitis, roſtro item, caudaq́ꝫ Delphino ſimillimus, ita ut cõpellare eos libeat, qui propterea Torſionem Sturionẽ eſſe uolebant, quod effigie ac roſtro Delphinis aſſimilaretur. Id uero me etiam plurimum mouet, quod in Nilo, Boryſthene, atque Danubio, uti Plinius de Siluris ait, etiã nunc frequẽtiſſimos Sturiones eſſe cognoſcamus. Nam in omnibus Nili oſtijs & ſuperius prope Memphim Aegyptij Sturionẽ expiſcantur. In Boryſthene uero, qui hodie Neper eſt amnis, Phaſiq́ꝫ & in ipſo Tanai apud Tanam emporiũ tanta eorũ eſt copia, ut cetariæ ibi inſtitutæ ſint officinæ, in quibus ea ſalſamẽta ex Sturionũ ouis ſalitis, quæ cauiaria dicimus, itemq́ꝫ ipſa Schinalia ex ſummo Sturiõis ſpinali dorſo, ſale, fumoq́ꝫ inueterata conficiantur. In Danubio autẽ adeo frequẽtes ſunt, & magni, ut ex eo minores etiã amnes ſubeant, qui in ipſum influunt, ſicuti Drauã, Sauũ, & Tybiſcum, & ut mirũ nõ ſit eos etiã Menim amnem ſubire, ſicuti Plinius ait, propter Lisboum, in quo Siluri, ut in Danubio, innatãtes equos deprimãt. Menim aũt cum Hermo-

Hermolao eum amnẽ esse putauerim, q alio nomine dicitur Oenus. is Sueuorum gentẽ è Vindelicia ab Austris qui Norici sunt, diuidit, Danubioq́; miscet, ita ut ab Istro Istrionem piscẽ hunc esse dictum pu tem, quo in amne sit insignis, ut hodie ui- demus & Athenęo placet. q Silurũ Istria- num siue Danubianũ honoris atq; excel- lẽtię causa ubiq; nominauit. Sed audiam⁹ Ausoniũ de Siluro in Mosella canentẽ, q ignobiles etiã Tincas minime præterijt.

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure
Quem uelut actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor, sic per freta magnum
Laberis, & longi uix corporis agmina soluis
Aut breuibus defensa uadis, aut fluminis uluis,
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus
Te uirides ripæ, te cærula turba natantum
Te liquidæ mirantur aquæ, diffunditur alueo
Aestus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis atlantiaco quondam balæna profundo.

Quid enim certius notari, exprimi'ue potuit his uersibus quàm pro Sturione Si lurus? qui & magnus & fluuialis pariter ac marinus, & Delphino similis ac ipso tergore uerum olei colorem referre uidea

tur

tur. conueniunt profecto hæc omnia Sturioni & quidem adamussim, ita ut necesse sit, eos qui id negauerint, & afferre aliquem magnum piscem ex his fluminibus pro Siluro, qui sit à Sturione diuersus, & alium ostendere apud Ausoniũ per quem poeta Sturionem uoluerit demonstrare. Nõ enim credibile est, eum qui minimos quosq; fluuiatiles propria nomenclatura persecutus est, ipsum Sturionem proculdubio uel sua magnitudine, uel dignitate amnicolarũ regẽ adeo somniculose prętērijsse. Illud quoq; opinioni nostræ aliqua ex parte suffragatur, quod in Canariæ insulæ amnibus (ea ad Atlanticum uergit oceanum) multi ac optimi Sturiones piscatione capiãtur, uti Hispani, Lusitaniq; referunt. qui dum nouas incogniti orbis terras inusitata ac admirabili nauigatione per immmensum oceanum quærunt, Fortunatis insulis aquationis gratia quotidie applicãt. Cuius Canariæ amnes ipse Plinius Siluris abundare cõmemorat, neque mirum est, quum is piscis omniũ magnorũ amniũ sit familiaris, uti in Thamesi Britanniæ, alijsq; amnibus, qui in ocea-

num

num erumpunt, manifeste conspicimus. Hispania autem omnis Sturionẽ, Sulium appellat, ita ut parum ea uox à Siluro qui item & Sulius dicitur, abesse uideatur: quando ut ante dictum est, una terrarum Hispania ueterem Romanę linguæ sonũ, atq; ipsa uocabula non sine rubore dedi-scẽtis Italiæ retinuerit. Quomodo autem Siluri in Sturiones abierint, nuper docuit & quidem ut arbitror, felicissime inuenit Michael Syluius apud Clementem Pontificẽ Lusitaniæ regis legatus, qui uti est optimarum literarum atq; omnis antiquitatis sciẽtissimus, testat̃ Sulios longe optimos, omnium confessione in Asturia reperiri, unde Asturiones dicti sint, ueluti ab regione nobilissimos producente nouum cognomẽtum, uetere repudiato nomine retulisse uideantur. Diuus quoque Ambrosius opinioni huic nostræ astipulatur, quũ dicit, Silurus de aliorũ piscium uermibus uiuit. Sturiones nanq; uti diximus, grandiusculos pisces deuorare nequeũt, quum ore sub rostro à natura constituto, non facile nisi minutissimos corripiant, & propterea solis suctionibus nu-

triantur,

triantur, ut etiam Albertus Magnus asse-
rit, apparétque hodie in his euisceratis, in
quorum uentriculo qui perangustus est,
nunquã deuorati pisces reperiantur. Sub-
dit tamen Ambrosius, inutilis sæpe præ-
da piscantium, ut uideatur in edulijs Silu
rum minime commendare: sed ego, in syl
labam temere à librarijs additam putaue-
rim, siquidem Silurus apud Athenæum
dicitur sapidissimus, quum enim Latum
piscem Siculo in mari frequentem uellet
laudare à carnis cãdore suauitateq́;, eum
Danubiano Siluro comparauit. neque il-
lud Plinij parum conuenire Sturioni au-
tumauerim, quũ dicit, Silurus carne præ-
dulci, nullis ossibus, spinis'ue intersitis,
quum Sturionẽ habere ossa manifeste ap
pareat. Existimo enim Plinium intellige-
re uoluisse, Silurum una tãtum perpetua,
qua traijcitur, spina esse contentum, nul-
lasq́; subinde spinas (uti in alijs accidit) à
sphondylis oriri, quibus tota caro, corpo-
risq́; ambitus ueluti costis sæpiat, delica-
tæq́; illæ pulpæ multo cũ fastidio, tum pe
riculo comedentiũ contineantur. Cæterũ
uti ego arbitror, Sturiones non eo in pre-
tio

tio fuere antiquioribus, uti nostris tẽpori bus uidemus: siue quod eius caro per se dura & multo mucore pinguedinis reple ta celeriter sui desideriũ primis mẽsæ con gressibus auferat, siue ꝙ pergrauis, ac mo lesta tenuioribus stomachis esse deprehẽ datur. uidetur & nõnullis Iuuenalẽ, uilem omnino piscem Silurũ annotasse, quũ di xit, Vẽdere municipes fracta de merce Si luros, sed uenditorẽ potius uilem ꝙ̃ mer cem ipsam, hoc est Crispinũ ab Aegypto, Iuuenalem innuisse crediderim, qui Silu ros fractos, id est mẽbratim cæsos, uti ho die uidemus, aliquãdo in humiliore fortu na uẽditarit. Quo in loco Iuuenalis Geor gius Merula oculatissimus grammaticus Siluros non esse multũ absimiles à Sturio nibus arbitratur, utpote qui iam animad uerterat illos qui Lupũ, Attilum'ue, Tor sionemq́ & Hyccam Sturionem dicerẽt, à ueritate plurimum errauisse. Quantum autem pertinet ad piscis naturam, dici mus eum tarde cõcoqui & propterea ex eius excretionibus multam generari pi tuitam. Vitium eius carnis aliqua ex par te tolleretur, si in tabellas pollicis digiti

crassi-

craſſitudine ſecaretur, torrereturę in craticula & quidē ex pręcepto Galeni, oleo, ſale, acetoę, leni atq; iterata aſpergine inditis: ſed qui palato potius, quàm ſtomacho ſtudere uidentur, elixum eum cũ leucophago paſſim comedunt. Is quum toto ferè capiatur anni circuitu, æſtate tamen adulta longe probatiſſimus æſtimatur. Si luri felle cum Attico melle permiſto ſuffuſos bouum oculos ueteres inungebãt, ut Aetius affirmat, qui medicæ artis præcepta Græco ſermone cõſcripſit. Sed id potius ex eius humoris acredine, q̃ ab occultiore Siluri piſcis proprietate prouenire putauerim, quũ etiam ex felle quadrupedum ac uolucrum & inter alias Perdicum, ægris hominum oculis nota collyria iniĳcere ſoleamus.

DE VMBRINA CAPVT V.

SEcũdum Siluros Sciæna è grandibus primã ſaporis obtinet claritatẽ. Eam Varro & Columella Vmbram appellãt, quam & Ennius quoque celebrauit, ut ex Apuleio deprehenditur, dum ait,

Melanurũ, Turdũ, Merulamq; Vmbramq; marinã

Hæc tota latioribus ſquamis integitur, denti-

denticulata est,& Aristotelis,Pliniiꝗ́ au thoritate in capite lapidem habere con/ sueuit,agilis est & plurimum uorax.Pro/ pterea Ausonius ait, celer Vmbra nata/ tu. capitur cū Siluris frequēter circa ostia fluuiorum & in alto etiam, quod Siluris non contingit.ipsa quoque canicularibus diebus pinguescit,pariꝗ ferè pretio cū Si luris æstatis tempore uenūdatur.eam ho/ die Romani Vmbrinā uocāt. capita Vm brarum, sicuti & Silurorū Triumuiris rei Romanæ Conseruatoribus dono dantur, qui piscatores inueterata quadam consue tudine eorum capitum tributi nomine ue ctigales fecerunt. Capiti enim summa in/ est gratia, authoritate etiam Archestrati, qui in parandis obsoniis, quod eorū inge niosissimus esset artifex,Dædalus à Græ/ cis appellabatur. Is Vmbrini capitis nobi lem quandam condituram,ut apud Athe næum uidere est, multis carminibus ex/ pressit.propterea hodie etiam quū pretio parari non possint, gulosi ea capita quam auidissime consectantur. Extat adhuc in ore quorundam facetorum ridenda fabu la de T. Tamisio, qui Romanis, aulicisꝗ́

ſalibus erat inſignis, ſed gulæ adeo proſti
tutæ, ut infamis haberetur. Is quũ per ſer
uum, qui in foro piſcario in eam curã in
tentus excubare ſolebat, ingentis Vmbri
næ caput Triumuiris delatũ eſſe cogno
uiſſet, in Capitolium protinus aſcẽdit, ut
ſimulato apud magiſtratum negotio, ſer
moneq́ꝫ de induſtria protracto, prandium
captaret. Verũ illud Triumuiri iam Ria
rio Cardinali donandum decreuerant, ita
Tamiſius quum limine curiæ efferri in
genti, coronataq́ꝫ patina caput illud nobi
le conſpexiſſet, primo deceptus conſilio,
illud ſubſecutus eſt præmiſſo ſeruo, qui
ueſtigijs deferẽtium miniſtrorum inſiſte
ret. Nec multo poſt quum Riarianis ædi
bus inferret, bene habet, ſalua res eſt, in
quit Tamiſius, opipare excipiemur, erat
enim in primis mẽſæ Riarianæ, quæ lon
ge omniũ ſemper lautiſſima fuit, familia
ris. At Riarius, ut erat natura munificus,
maximũ inquit hoc Triumuirale caput
maximo debet Cardinali, ſtatimq́ꝫ Fede
rico Sanſeuerino proceritatis admirãdæ
Cardinali trãſmittitur. colligit extemplo
togam Tamiſius, Riarium intempeſtiuæ
munifi

munificẽtiæ incusans, in mulamq́; resilit, & munus ad Sanseuerinianã domũ con/sequitur. Idem pari liberalitate facit Federicus, caputq́; ipsum splendidis exornatum uerbis aurataq́; illatũ patina Chisio Publicano ditissimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno grauibusq́; usuris ob/strictus erat. Volitat tertia iam spe aui/dam frustratus gulam æstuans Tamisius, festinabundusq́; incalescente iam die in transtyberinos hortos quos ipse Chisius magnificentissimos extruebat, contendit. Ibiq́; fessus admodũ & multo sudore ma/didus quod grauis erat abdominis, quar/to à fortuna decipitur, quippe qui Chi/sium caput illud recentibus floribus redi mitum adamato scorto, cui ab forma eru ditisq́; illecebris Imperię cognomen fuit, ut extemplo deferretur curantem repe/rit. Flectit itaque indignabundus habe/nas retro, nec tamen subiratus gulæ, quæ herculeos labores attulerat, & ad Impe/riam iam multo sole Sixtini Pontis semi/tam exurente adequitat. Ad extremum anhelantis gulæ ea uis atq; libido fuit, ut qui per totã urbem fuerat raptatus, idem

& togatus & ſenex cum ſcorto admiran-
te noui hominis aduentum, nullo pudore
diſcubuerit, ſic ut mirari deſinamus Api-
tium, qui ut ait Athenæus, cum Linterni
Aſtacos cãcros piſcaret̃, audiſſetq́ longe
maximos & nobiliſſimos in litore Aphri
co reperiri, eo propere ſtimulãte gula inſi
gni nauigio delatus ſit. Statimq́ prius q̃
in terram deſcenderet, occurrẽtibus ibi pi
ſcatoribus cum aſtacis, quod famæ expe-
ctationiq́ minime reſpõdiſſent, protinus
conuerſis uelis, nec ſalutata quidẽ Aphri
ca, in Italiam ad grandiores aſtacos ſit re-
uerſus. Cęterum eadem prope Vmbrinæ
ac Siluro carnium conditio. utræq́ enim,
ut diximus, nõ mediocre imbecillioribus
ſtomachis negotium facere conſueuerũt.

DE THYNNO CAPVT VI

THynni multitudine ſua omnibus li-
toribus ſunt noti, gregatim uagãtur,
ob id in Euripis maxima eorum eſt captu
ra. Irrumpunt maio menſe in mare noſtrũ
ab Atlãtico Oceano cogẽtibus Xyphijs,
hoc eſt Spathis piſcibus, qui telo à roſtris
prominente inſtructi eos toto mari perſe-
quuntur. Simpliciſſimi ſunt piſcium, pro-
pterea

pterea uel inanibus terriculamẽtis acti fa
cile uadis atque litoribus intruduntur. eo
modo Gaditanus populus infinitam eo/
rum multitudinem magno quæſtu, ſolen
niq; ſpectaculo retibus extrahit. Saturan/
tur inde captorum recentibus pulpis cir/
cunfuſæ gentes, reliqua illorum multitu/
do cetarijs infertur, ſaliturq;. aſſeruati ue
ro membratim cadis celebri mercimonio
per omnem ferè Europam diffunduntur.
uerum ſolo abdomine ualent, quæ pars à
Romanis Tarentellũ dicitur, quod etiam
Tarẽtino in ſinu, ubi opima piſciũ omniũ
captura eſt, Thynni ſale aſſeruentur. reli/
quæ corporis partes, utpote quæ pingui
ſucco admodum careant, in ignobilis po
puli uſum ueniunt, quæ Melandrya à Pli/
nio nuncupantur. Primus ab ipſo ſtatim
ouo Thynnorũ fœtus Cordylla dicitur,
qui mox in Limarias euadit, ex Limarijs
autem adoleſcẽtibus Pelamides fiunt, ſic
à luto dictæ, quas nũc etiam Palamias uo
camus. quũ uero Pelamides pedalem ex/
ceſſere magnitudinẽ, in Thynnos abeũt.
Porrò ex Thynnis (ut Athenæo placet au
thoritate Soſtrati) quum in ſummum ex/

creuerint, Orcyni infesti cæteris piscibus efficiuntur. Adeo enim Thynni augentur, ut Plinij testimonio caudæ eorum latitudinis duorum cubitorum reperiãtur, qui postea quindecim talentis pependerint. Sed huic opinioni aduersari uidetur Aristoteles, quũ asseueret Thynnos biennio uitam finire, idq; esse compertum uerisimili admodum ratione, quoniam certo anno cum piscatoribus Limariæ defecissent, Thynni etiam sequenti anno defecerunt, ueluti omnibus fermè captis Limarijs nullæ reliquę superfuerint, quæ in Thynnos adolescere potuerint, ita ut credam Thynnos bienni ætate excedentes alijs nominibus appellari, ut Orcynus & Pompilus nauigiorum comes, quem de genere Thynnorum esse Plinius arbitratur. Circa ortũ caniculæ Oestrum patiuntur, parua animante sub pinnis aculeum infigente, quo dolore incitati nauigia plerunq; transuolant. Idem accidit Xyphijs, quos modo nominaui. Capiuntur ij circa Zephyriũ quod extremum est Italię promontorium, Spartiuentum à nautis hodie nũcupatum. Retulit Ioannes Marius

Cataneus Nouariẽſis multarũ literarum notitia inſignis, qui Locrenſi in litore Xyphiorũ piſcationi interfuit, eos tanta eſſe ingenij docilitate, ut Græcanicum ſermonem, quo ille magnæ Græciæ tractus utitur, ab Italico diſtinguere uideantur, idq; admirandis argumentis deprehendi, quũ Græcas uoces minime reformidẽt, ad Italicarũ uero ſonũ repente diffugiant, quod cõplures Brutij teſtati ſunt. Ii in Oceano Indico, in tantam augentur magnitudinẽ, ut ualidiſſimis roſtris Luſitanarũ nauiũ latera ad ſeſquipalmum aliquando perforarint. Xyphij bonitate & pretio Siluris fermè ſunt æquales, uerum hæc litora raro adeunt, ueluti qui perpetuis maris æſtibus ut in freto accidit Siculo, gaudere uideantũ. propterea Xyphij forma, ut in alijs fiet piſcibus, pictura non exprimetũ, quod eum uidere hactenus mihi non contigerit. Sed Thynni pariter ac Xiphij, quum Oeſtrum patiuntur, ueluti noxij damnantur menſis. Cæterum Thynni eximie pingueſcunt, adeo ut porci iure ipſo nuncupentur, cum etiam, ut Polybius tradit, in profundis litoribus, uti porci ſolent,

glandibus uescantur. Thynni recenti pulpa iuxta uentrem, ipsoq; pingui sumine, sicuti palato grati, ita stomachis lãguidioribus, quibus nauseam pariunt, ualde inimici. circa uero dorsum & caudam cõtraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectãt, ita superfluo nudati humore minus officiũt. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulę, quum in Hispania cetarijs præesset, nouũ ac sapidissimũ obsonij genus è Thynnorum uentre commentus est, circũciso abdomine umbilicos enucleãdo, & sale, acetoq;, & feniculo inclusos cadulis condiendo, ita ut mox id cibarij genus pleriq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem modo ut inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Sed in uniuersum saliti Thynni, sicuti uim alleuãdi intermortui gustus mirificã habent, ita multa bile aggenerata, sanguinem incendere, iecinoraq; adurere consueuerunt. Recentes pulpę rectissime coquũtur in uino corsicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito, quod genus condimenti Azeminum ligures uocant.

Pelamides

Pelamides autem multum nutriũt, & uri-nam cient, sed tarde concoquuntur autho re Athenæo, qui tamen eas ſalitas ſtoma-chis conferre teſtatur. At Thynnorum ie cinoribus mira proprietas ineſſe traditur ad prohibendam puerorum lanuginem, improbo quidem Mangonũ inuento, qui quum mares caſtrare, dirum atq; crudele nimis ducerent, ipſa tamen uirilitatis ini-tia retardare, ueluti propoſita pleniore li-bidine contendebant.

DE LECHIA CAPVT VII

EST & alius generoſus piſcis magnitu dine atq; colore medius inter Thyn num & Vmbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellãt. Eam aliqui Centrinam antiquitus fuiſſe arbitrantur, quoniam pugnaciſſima ſit & atris ſolidio ribusq; aculeis, quanquam non omnino lõgis circa dorſum armata, ut Oppianus de Centrina expreſſerit. At Lechia corio integit̃ minime ſquameo, ſicuti in Thyn-nis uidemus, ſed leui & ſplendido, quod argenteum eſt, & cœruleo colore perfu-ſum, caudæ uero pinna creſcentis lunæ fi guram efficit, concaua illa rotunditate ad

circini ductum effigiata. Eius etiam gene ris, quæ latiorem habet uētrem, uulgo piscatores Lopidam & aliū Lopida aliquanto minorem Stellam appellant. Ego Lechiam antiquitus fuisse Amiam putauerim, quā Plinius cum Thynnis exire pontum asserit, nā tota specie maxime Thynnis cognata esse uidetur, & Oppianus audaces Amias appellat, quas comparat Thynnis & inire prælia cū Delphinis dicit. Aristoteles quoque Amias carniuoras esse, & serratos habere dentes, branchiasq́ contectas testatur. quæ branchiæ adeo patulæ mihi minime uidentur in Lechia uti in alijs, ueluti Vmbris & Lupis & Coracinis cōspicimus Sed ut de hoc nihil certi proferam, uerba Oppiani me mouent, qui dicit Amias hirudinū more Delphinorum exsugere sanguinem, quod Lechijs attribui iure nō potest, quū & in tripedalē crescāt magnitudinē, & peracutis dentibus, solidisq́ aculeis sint instructæ, quibus armis non sugendo, sed pugnādo per uulnera & cædem de Delphino uictoriam consequantur. Verum hoc de minoribus fortasse Amijs dixisse Oppianū aliquis

quis existimabit. Illud quoq; Aristotelis de Amijs parum Lechijs conuenire uidetur, ait enim propterea Amias sic dictas, quod gregatim uagētur, Lechias autē solitarias sæpius capi manifestum est, quod raro accideret, si turmatim uti Thynni, & pleriq; alij pisces per altum & litora deferrentur. Cęterū ut Amiam hodie Lechiam esse credamus, etiam id argumēto esse potest, quod Amiæ & prætenera & gustui suauissima carne à Græcis authoribus esse traduntur. Nam uti citat Athenæus, & Epicharmi, q de Sirenibus scripsit, & Archippi antiquissimi poetæ carmina extāt, quibus Amiæ ab ipsa gratiore pinguedine magnopere cōmendantur: ipse quoq; Archestratus, q uniuersam terrā, cūctaq; maria peragrasse uisus est, ut gulæ delitias, singula ubiq; edulia explorando, gustandoq; diligēter exquireret, Amiam ueluti nobilissimū piscem in nuptijs Hebes celebrauit, docuitq; solēni pręcepto eā felicissime coqui, si cōspersa origano, & inuoluta iūco, cucurbitæq; folijs ad prohibendū succi delicatioris effluuiū mitioribus flāmis torreretur. Modo autę constat

Lechiam

Lechiam laudatiſſimo ſumine & ſapore præpinguium pulparũ eſſe pretioſam,cuius capita Sturionum, Vmbrinarumq́ʒ capitibus Romæ omniũ iudicio præferuntur. Probatiſſima autem in Liguſtinis litoribus capitur. Ottobonus Fliſcus genere ac hoſpitalitate illuſtris,quum Genuæ eſſem,feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis appoſuit Lechiã, quæ non modo Romanorum, ſed & pelagiorũ piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit,ita ut aliqui ſubtilioris gulæ homines pulparum ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs obſonia in contumeliam auiũ atqʒ quadrupedum,in alterum diem reponi ſibi plerunqʒ præcipiant.Quo fit ut Lechiam proculdubio fuiſſe Amiam fateamur,quũ nullum, qui inſigni ſapore præſtet,piſcem ſine certo Latino nomine ſimus relicturi, & nullus ab ipſa Lechia piſcis hodie nobis occurrat, quẽ Amiæ nomine appellare audeamus. Neqʒ enim mihi perſuaderi poteſt, ut eam in illorũ ſententiam,qui Lechiam eum piſcẽ credunt, quem pro Sturione Hyccam putauit Hermolaus, eo leui argumento,quod Hycca

præpoſito articulo, ſicuti nunc Italiæ ueterem elocutionem amittentis mos eſt, in Lechiã abijſſe uideatur. Porrò Iceſius in libro de materia Amias ab optimo ſucco teneritudineq́ cõmendauit, aitq́ nõ multa cũ difficultate in uẽtriculis ſecerni, ſed non multũ omnino præbere nutrimentũ.

DE CORVO CAPVT VIII

Coruum eũdem eſſe & Coracinum Theodorus Gaza exiſtimare uidetur, ueluti à Coruo Coruulus, ſiue Coracinus deſcendat. cui Hermolaus & Volaterranus refragantur, quoniam authoritate Athenæi Coracinus à uerbo Gręco, quod genas, oculosq́ frequenter mouere ſignificat, non autem à Coruo, qui Græce ſit Corax, dictũ exiſtimẽt. Ego autẽ ſecus ac Volaterranus putat, Coruũ genere ipſo à Coracino minime differre arbitror, ea maxime ratione quod de Coruo nullã ferè à probatis ſcriptoribus mentionem fieri cõſtet, authoritate uero omniũ antiquorũ Coracinus ſit & latus piſcis & ſubniger & ſquamoſus, quæ differẽtię ei, quem nos hodie Coruũ appellamus, manifeſte conſentiunt. Nam Coruus gibberoſus

rosus est & proportione cæterorum squamosorum admodũ latus uidetur, uti accidit Coracinis, quos Parmenio Rhodius, qui scripsit de re coquinaria, ut allegat Athenæus, Platistaticos à latitudine corporis appellauit. Nigricantes quoque in Coruis pinnas conspicimus, quas Aristophanes in libro de palustribus, Coracinis attribuit. Sũt enim pelagij & fluuiales Coracini. Verum hæc nostra flumina nullos aut certe rarissimos ferunt, in Nilo tamen Plinio Martialeq; authoribus, & in amne Bethi ulterioris Hispaniæ reperiũtur, Gadibus uero & circa fretum Herculeũ laudatissimi simul ac maximi, pares Niloticis capiũtur, quos Zeos, & item Fabros à colore atræ fuliginis appellabant. Coracinus ex his est piscibus, qui cõmode, atque feliciter saliuntur, sicuti Galenus in libro de alimentis refert. eum salitum Eutidemus apud Athenæum, qui de salsamentis scripsit, Saperdam uocari affirmat: Ita ut Persius idẽ intellexisse uideatũ, cũ dicit, Saperdamq; aduehe Ponto.

Nos uero cũ æstate frequentius, quàm hyeme, ut Plinius etiã author est, eum ca-

piamus,

piamus, feruenti oleo ad mediam cocturã mergere, & extractum protinus ſale aceto(que) in ſportulis myrti folijs certo ordine ſubſtratis reponere ſolemus, qua induſtria aduerſus omnẽ caloris contumeliam per hebdomadas aſſeruatur. Coracinus & præſertim Niloticus prædulces habet carnes, quẽ uero proximis litoribus expiſcamur tripedalem ad ſummũ nõ excedit magnitudinẽ, ſed carne & aridiuſcula, & ob id ab his qui gulæ delitioſius ſtudent, parum laudata. Athenæus elixo toſtum meliorem eſſe teſtatur, nos uero contraria cõſuetudine, quũ recentes & grandes nanciſcimur, æneis excoquimus cacabis ſimplici in aqua, extractum(que) uirentibus petroſelini folijs coronamus, ſicuti etiam fit in Vmbrinis, quas & ſapore & ſquamarum latitudine plurimum referũt. Neque id inepta ratione, nam duriores eorũ pulpæ penitus ſaporis gratiam amitterẽt, niſi aliquo iuris lenocinio ab innata illa duricie mollirentur. Cæterum quãquam concoctu ſunt difficiles paralyticis tamen mire conferunt, ut author eſt ille Plinius qui de medicina librum cõſcripſit. In Coracini

racini capite lapillus inuenitur, quē pue-rorum collo pro amuletis suspēsum regio morbo aduersari, ignobiles quidā autho-res tradiderunt.

DE SPIGOLA SIVE LV-PO CAPVT IX

LVpum antiquitus fuisse, quem Ro-mani Spigolam, Varollum Veneti, Etrusci Araneum, Hispani Lupum, Ligu res uero Lupacium appellāt, in capite de Siluro diffuse mōstrauimus. solertissimus piscium habetur, & idem delicatissimus præsertim è Tyberi, & inter duos pon-tes, quod aquæ subiecti fluminis ab mul-tis cloacarū effusionibus pinguiorē escā subeuntibus præbeant. Lupus hamo ca-ptus uulnera cōtempto dolore fortissime laxat, & excusso hamo protinus refugit. inclusus uero retibus imis in uadis sulcū crebro motu caudę, reiectis harenis facit, atque ita subterlabitur, ut Oppianus au-thor est, & hodie piscatores maioribus etiam miraculis additis, uno consensu fa-tentur. Propterea ab ipsa uehementia à Græcis Labrax appellatur. Parit bis in an no Lupus, ut Aristoteli placet. summa in-

est

eſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianua-
rio præſertim menſe, tunc enim & teneri
tudine, uti diuus ait Ambroſius, & molli
cie, candoreq́; ut Plinius aſſeuerat, maxi-
me commẽdantur. Luporum aliqui ſunt
lanati uel lanei à candore, ut Plinio, Mar-
tialiq́; uidetur, aliqui uarij, ut Columellæ
placet, qui in piſcinis ait includi poſſe Lu
pos ſine macula, quos ſecernit ab his qui
Varij ſunt, ita ut proculdubio credã Va-
rios maiores apud Ambroſium eſſe de ge
nere Luporum, quos & Troctas appel-
lat. Troctam enim eſſe Lupini generis ap
paret, ut aſpectu, mutuáque naturæ colla-
tione perſpicitur, ut latius in capite pro-
prio de Trocta diſſeremus. Cæterum Lu-
porum carnes in ratione ualitudinis à Ga
leno mirifice laudãtur, quod ſubtiliorem
generẽt ſanguinem & perdicis carnibus
æquiperentur. Athenæus autem Lupos
ait boni eſſe ſucci, & non multi nutrimen
ti, quorum tamen ſuperfluitates non faci-
le ſecernantur, ſed Cornelius Celſus Lu-
pos ſicuti & Mulos leuioris eſſe alimen-
ti teſtatus eſt.

DE CEPHALO CAPVT X

MVgiles Græco nomine Cephalos Romani uocant, qui in plura genera partiũtur. Aliqui enim à capitis amplitudine Capitones, aliqui à prominulis inferioribus labris Labeones, q hæc cognomenta Romanis familĳs indiderunt, alĳ item Cestres, alĳ Bacchi, alij demum Myxini & Chelones & Leuchisti & Mucones appellãtur. Capitones mense Decembri grauescere, ait Aristoteles, qui id genus piscium & in mari & in stagnis & in fluminibus gigni, ut uidemus, asseuerat. In uniuersum Mugiles sunt uelocitate admirabili, ut sagittæ arcu emissæ, quum lasciuiunt, uel retia saltu trãsuolant, esse uideantur. è mari aliquãdo amnes, & ex fluuijs ipsa maria ingrediũtur. animal est minime maleficũ, utpote quod alga tantum ac herbis atq; his, quæ in profundo uado ac ripis sunt, quisquilĳs nutriatur. propterea cęteri pisces, qui minime in alios grassari solent, Mugilem, ut sanctũ ac optimũ in honore habent & uenerantur. Probat eos Galenus, qui marinis fluctibus exercentur, eos uero, qui in stagnis & fluminibus

bus urbiũ ſordes & ſterquilinia alluenti-
bus, maxime deteſtabiles aſſeuerat, quod
ex eo alimẽto admodũ feculento uitium
contrahant. Dorionis quoq; authoritate
marini fluuialibus præponũtur, ſed ij præ
ſertim ſunt peſſimi, q ſua ſpõte in ſtagnis
atq; paludibus ex limo naſci dicuntur, ut
ſunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud
Orbatellũ ad mediterranea deferũtur. ita
ut & illos etiã uituperare liceat, quos Pa-
duſæ atq; ipſi lutulẽti foſſæ Clodiæ cana
les, uiſcere prætenero Ferrariẽſib⁹ & Ve
netis gratos copioſiſſime præbẽt. Iceſius
Grȩc⁹ author Athenæo perq; familiaris,
idem & coquus & medicus, Cephalos &
guſtui gratos & laudabilis ſucci eſſe aſſe-
rit. Galenus uero eos tardiſſime, & multo
quidem uẽtriculi cũ labore digeri atq; ſe-
cerni prædicat, præcipitq; in eorũ cõditu
ra debere addi herbã Origanũ, cuius uir-
tute facilior excurſus ad uentrẽ inferiorẽ
fieri uideat̃, eos tamẽ ſalitos minus noxi-
os eſſe teſtatus eſt. Nos uero Cephalos o-
mnes plenius eos in cœna comedẽtibus
dolorẽ capitis, quem morbũ medici recen
tiores Cephaleã dicũt, poſt paucas horas

 inducere

inducere sæpe deprehendimus, maxime si ad lautiores cœnas stomachi tenuiores accesserint.

DE AVRATA CAPVT XI

VEteres nō modo Auratam piscē in honore habuerūt, sed & Sergij Romani patritij luxuriosa eius piscis æstimatione perpetuum familię cognomentum fecere. siquidem à mari, Auratarum, aliorumq; pelagiorum piscium semina atque uiuaria in mediterraneos lacus deferebāt, ut in obsequiū popinarū tralata maria uiderētur, quæ pretiosa edulia dulcioribus denegata undis, improbo opulētiorū studio, cotidianis cœnis copiose suggererēt. sic Auratas, Lupos & Murenas suburbani Lacus, Sabatinus & Ciminus, & multo remotiores Vulsinensis & Velinus aliquando procrearunt, quæ seminaria degenerante sobole, quum externi pisces parum feliciter alienis in sedibus prouenirent, paulatim interiere. Ex auratis quæ toto passim mari, mira fœcunditate progignuntur, Tarentinam antiquiores prætulerunt, sed eam maxime quæ illata Lucrinis stagnis Concharum esu pinguesceret

ret, ut ait Martialis illo in carmine.

Non omnis laudem, pretiumq; Aurata meretur,
Sed cui solus erit Concha lucrina cibus.

Nõnulli optimorum studiorum laude insignes existimãt inter Auratas Scarum illum antiquis pretiosissimũ piscem à piscatoribus uẽdi, qui dentes humanis similes, & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat, maximeq; squamarum specie Auratis assimiletur. cæterum ego crediderim eum nõ facile à nobis deprehendi, errore uendentium, qui similitudine decepti, neq; animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum Auratis & Sargis commiscere consueuerint. consensu tamẽ piscatorum Zaphirus piscis, sic à cyaneo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas lõge sapidissimus existimatur, q fortasse Scarus antiquis fuerit. Porrò Auratæ æstate raro, hyeme autem frequentissime capiũtur, quæ tum laudatiores existunt. ipsæ inter cæteros pisces peculiari quadam dote, singularẽ & saporis simul & salubritatis gratiã obtinẽt, authore Cornelio Celso, q eas in ratione ægrorum alendorũ leuioris nutrimẽti existima

 uit

uit. Recte coquent si ex præcepto Galeni, eas in craticula subditis mitioribus prunis oleo & sale, acetoq; consperseris.

DE DENTICE CAPVT XII.

SInodontes pisces, Latini Dentices uocant, proximos Auratis & Pagris. habent enim prominulos dentes, & sunt lati, subrubaq; uarietate conspicui. appellatur & hic Sinodus à Græcis alio nomine Charax, id est uallatus, uti est perpetua extantium dentium serie septus. Athenæus eum in fretis longe optimũ esse ait, qui & salubrior est Galeno authore, quũ in uniuersum meliores euadant, quos plurima iactatione inquieta, æstuosaq; maria fatigarint. eum Actius Syncerus Neapolitanus huius ætatis poeta nobilissimus in lusibus piscatorijs celebrauit quum dicit,

Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora Pagros,
Herculeæ Mulum rupes, Sinodontas Amalphis.

Sinodum Latini ueteres pariter ac neoterici uulgo Denticẽ appellant, probãtq; eum ex Illyrico Dalmatiæq; litoribus & præsertim ex Salona atq; Tragurio, quæ gentes concisum in frusta & semicoctum multo croceo & perspicuo gelu cõdiunt,

cadisq;

cadisq́ includunt, ita ut toto fermè annò per omnem Italiam & Romæ idem aduectitius & recentissimus habeatur. Id genus autē obsonij medici magnopere detestantur, & ante alios Petrus Aponēsis, qui rudi illa tempestate diuini conciliatoris cognomentum in ea optimarum literarum strage promeruit. Is enim pisces semel coctos, asseruatosq́ & præsertim uasorum cōclusos operculis mortiferā qualitatem adquirere, mandentesq́ certo plerunq; ueneno inficere, ratione, atq; experimento deprehendisse affirmauit.

DE FRAGOLINO CAP. XIII

AVratas sequunt̄ Pagri, siue Phagri, Fragolini uulgo dicti, ex his qui assantur piscibus longe probatissimi. sunt enim & gustui gratiores, & stomacho nequaquā molesti, utpote qui rationabiliter febricitātibus ipsis conceduntur. nam præter id quod de omnibus saxatilibus Auicena intellexit, Pagri nullam uiscosi, lentiq́ humoris exuberantiā habent, qui etiā ipso iure conceduntur, quoniā quum uniuersum piscium genus frigidæ atque humidæ sit naturę, humida frigidaq́ cibaria

febricitãtibus Hippocratis authoritate de bentur, ut aliquando mirer quoſdam ſcru puloſiores medicos, quum febris adſit, to tum prope piſcium genus prædamnare. Phagros Romani & magna pars Tyrre-ni litoris accolarum Fragolinos, Veneti Albores, ipſi uero Ligures antiquo ſerua to nomine Pagros appellant, quos, quum ſeſquipalmi magnitudinẽ exceſſerint, in Dentices ſiue Sinodontas euadere cõmu nis piſcatorum cõſenſus exiſtimauit. Ii pi ſces à colore ipſo (apparẽt enim rubro ui-no madefacti) Erythrinis & Iecinoribus piſcibus aſſimilantur authore Speuſippo, ut ait Athenæus. cuius teſtimonio mani-feſte reprehendũtur, qui Fragolinos Op-piano atq; Ariſtoteli Erythrinos eſſe pu-tant, quos Theodorus Gaza Latine Ru-beculas interpretatus eſt, quum ibi Athe næus Phagros Erythrinis comparet, qui ſint genere diuerſi, ſed in ipſo colore con ueniant Verum id me plurimum mouet, ut ab illorum opinione recedã, quod Ari ſtoteles & Plinius Erythrinos, uel Rube-culas grauidas & plenas ouis, toto anni tempore capi aſſerãt, quum in eo genere

mares

mares non ſint. quod Fragolinis minime accidit, q paſſim pluribus anni menſibus, ſine ullo ouorũ ueſtigio comeduntur. Illud quoq; acceſſerit ad cõfirmandam opinionem, nam dum grata palato Fragolinorum capita exugimus, plerũq; tenuior lapillus dentibus importunus occurrit, ſicuti Ariſtoteles & Plinius eorũ capitibus ineſſe teſtantur. Videmus etiam eorũ corda triquetræ figurę ſimilia, ut antiqui prodidere. Pagri ex ſententia Iceſij uere ipſo, Archeſtrati autem exortu Caniculæ ſunt præſtantiores, nos autem hyeme eos longe ſapidiſſimos experimur, ſed ad ſummã ſaporis gratiam accerſendam, ganeonum iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, ſcilicet ut ſint & recentes, & frixi & frigidi, ita tamen ut Arancij mali ſucco ac modico pipere torpeſcentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur, & excitentur.

DE SALPA CAPVT XIIII

SAlpa piſcium pulcherrimus nomẽ retinet, atq; omnibus notus eſt, ſiquidẽ eum à ceruice in caudam per argentea latera, aureæ, rubentesq; lineæ certis diſtin

ctæ interuallis decentiſſime depingũt. unde Græci antiquiores Mnaſeæ Colophonio, quod poema uarium ædidiſſet, Salpæ cognomentum indiderint. frequẽs eſt & procerus in Balearico mari, & præſertim ad Ebuſum inſulã à copioſiſſimis ſalinis celebratam. appellatur ab aliquibus, ut Plinius author eſt, obſcœnus piſcis, quod percoqui non poſſit, niſi ferula uerberetur. Solitarius eſt, pariter bis in anno Luporũ more. Natura aſtutus eſſe perhibetur, & longe omnium liquidiſſime audit, æſtate melior eſt, & è toto mari circa Mitylenem probatiſſimus. Cæterum ille Archeſtratus, qui in coquinaria à Græcis alter Theognis uel Heſiodus exiſtimatus eſt, Salpam ſemper malum nobili carmine pronuntiauit, ita ut mirum minime uideatur, ſi hodie quoque is piſcis, qui tam operoſe atque eleganter à natura depingitur, ab optimatium menſis, ut inſulſus, & mendax ſit repudiatus.

DE SARGO CAPVT XV

IN hæc maria Sargus nõ ſemper (quanquam ſit notus) enauigat, qui Brundusij Ennij poetæ teſtimonio lõge optimus habetur

habetur, præsertim si prægrandis fuerit. ij nanq; quos Romæ habemus, Auratã magnitudine uix excedũt, quam etiã latitudine atq; argenteis squamis referũt. Sargus autũno & uere parit, ut ait Aristoteles, is alios minime comitatur ueluti superbus. nullã inesse gratiã litoralibus, ait Plinius, quod mirũ uidetur, quũ is maxime circa litora capiatur, ut in libro de historijs animalium Aelianus latissime disseruit, ubi Sargos ait caprarum esse amatores, eosq; propterea facile capi ad earũ umbrã, quã in extremis litorũ marginibus & scopulis collocatæ aduersus solares radios in æquora projciãt, & extendãt, atq; ea specie, amore preferuidi facile alliciant. Optimus est Sargus occidẽte Orionis sydere, tum enim uites foliorũ honore spoliãtur. Archestratus in popinalibus delicijs mihi sæpius allegãdus, Sargũ siccæ carnis esse, ac ob id assatum eum & calidũ, caseo, acetoq; conditũ probat, sicuti uno edicto omnes siccioris pulpæ pisces condiendos præcipit, secus ac in præpinguibus & teneris sit necesse, q solo sale atq; oleo inditis in craticula sapidissime percoquũtur.

De

DE CAPONE CAPVT XVI

CApo litoribus noſtris familiaris, Venetis autẽ ignotus, caput habet ualde magnũ, & illud quidem enorme, quadratum & nullis ueſtitum pulpis. Oculi in eo ſunt admodum rigentes, extenta ſupercilia, os languidum, minuti dẽtes, ſub mento autem oblongæ ac rubẽtes pinnæ ad impexæ barbæ ſimilitudinẽ: cætero autem corporis trũco rotundus eſt & teres, decreſcitq; in caudam æqualiter extenuatus, quouſq; in poſtremam deſinat caudæ pinnam. Porrò uentrem habet ualde candidum, ſed puniceo colore Mulorũ ſimilitudine uariegatum, dorſum autem flaueſcere potius quàm rubeſcere uidetur, Solidis quoq; & albicãtibus conſtat pulpis, ſed qui tamẽ aliquãto ſalubrior ſit, quàm ſapidior eruditioribus præſertim gnatonibus, qui illum ueluti aridiuſculum aſpernantur. Reperiuntur & alij Capones qui bifurcata habent roſtra, & dorſum oſſeis ſquamis armatum, quos in genere Caponum piſcatores ipſi mares eſſe teſtantur. Ego autẽ aliud genus eſſe crediderim. Cęterum hæc eſt uera & expreſſa Caponis

effigies

effigies, quæ dum piſcium antiquiora uocabula quæritarem, mihi haud temere de ſingulis dubitanti, non mediocre negotiũ fecit/quũ modo illum à magnitudine capitis de genere Capitonum alludente recenti nomine, eſſe putarẽ, modo Orphũ ab oculorum aſpectu & rubro colore, arbitrarer, modo Erythrinus, ſiue Rubecula ob eundem puniceũ colorem eſſe uideretur. Nulla enim ex recenti gentium appellatione antiqui nominis cõiectura adferebatur, ut pro certo poſſem aliquid eruditorum auribus dignũ affirmare, quum Romani eum Caponem, Organum ligures, Galli uero Roſcettum, quod eorũ lingua rubetum ſonat, appellẽt. Sed Capitones de genere Mugilum, uanamq́ʒ ſubinde eius nominis coniecturam eſſe deprehendimus, ſicuti exiſtimare uidetur Volaterranus, qui imprudẽter Caponem putauit eſſe Labeonẽ. Orphum uero maiorem eſſe piſcem, & unica etiam traiectum ſpina, quod in cæteris rariſſime accidit, & deniqʒ tardiſſime eum mori, ſi etiam cultro medius diuidat̃, authoritate Aeliani, Athenæi, & Oppiani clare conſtat. Erythrinum

chrinum quoque eſſe non poſſe eadem ra
tione apparet, qua opinionem de Pagro
refellimus, quoniã is toto anno grauidus,
ouisq́ pleniſſimus capiatur, Capones au-
tem magna ex parte uentre uacuo repe-
riantur. Sed nos eum proculdubio de Mu
lorum genere eſſe putamus, parati muta-
re ſententiam, ſi acutiores meliorem attu
lerint. Siquidem Mulum expreſſiſſime re
fert & capitis effigie & ipſo colore puni-
ceo, qui nullis alijs in piſcibus, excepto
Capone, & Mulo, ea claritate cõſpicitur.
Aliqui enim barbam habent, qui barbati
& barbatuli à multis, & præſertim à Cice
rone dicuntur. Quod autem duo ſint Mu
lorum genera, apud Athenæũ planè per-
ſpicitur. anteponit enim barbatũ Mulum
imberbi Mulo, ſicuti Sophron poeta iudi
cabat. Plinius quoq; id Muli genus, quod
eſt diuerſum ab his qui gemina barba ca-
pillari inſigniũtur, Alutarium appellauit,
quod barbatorũ comparatione uiliſſimũ
erat. Volaterranus in hoc decipi uiſus eſt,
quoniam Mulos barbatos eos eſſe quos
uulgus Barbos uocat, arbitratur, Barbos
ſcilicet uiuaces illos & ab ouorũ malicia
ualde

ualde noxios, quũ Barbatus ſit marinus, hic uero Barbus ſit fluuialis. ab Auſonio enim Barbus uiuax celebratur, qui etiã eo argumento quod tarde moriatur, de genere Mulorum barbatorum eſſe nõ poteſt, quoniam Muli, teſte Plinio, ſicuti & nos ſæpius uidimus, cum primũ extracti retibus fuerint, protinus expirent, contra uero Barbi uenales in lacubus ligneis, ut in Ticinẽſi foro uidere eſt, diutiſſime uiuãt. An autem Alutarius is ſit qui Capo nuncupatur, in medio relinquemus. Nec etiã abſurdum foret, ſi pro Capone Cytharus acciperetur. Natura enim qualitateq́ pulparum, ut Galenus innuit, Cytharũ à Capone nõ multum differre deprehẽdimus.

DE LACCIA CAPVT XVII

Laccia piſcis Romanę Academię doctiſſimos quoſq́ diu torſit, quum in urbe longe ſapidiſſimus haberetur, nec facile reperirẽt quo nam Latino uocabulo foret appellandus, adeo ut ipſe Põponius Lætus grãmaticorũ eius ætatis princeps, & Platina idẽ ab ingenij monumẽtis & diligẽs hiſtoricus & cocus induſtrius, temere Lupũ eſſe crediderint, duplici quidem

errore

errore, quando & quid Laccia antiquitus fuerit, & qui sit hodie Lupus Tyberinus, penitus ignorasse uideantur. Is piscis subtilissimis contectus est squamis & argenteo fulgore cõspicuus, pulparũ uero mollicie, saporéque admodum delicatus, uerum adeo frequentibus ac molestis spinullis prætenerę eius carnes impediuntur, ut in cõuiuijs illarũ tædio atque periculo summæ suauitatis gratiam amittant. Subeunt Lacciæ Tyberim amnem ad prima ueris signa, sed tum strigosæ & ab quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles, quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in undis mirifice pinguescũt. raro cubitalem superant magnitudinem, & incipiente statim æstate in maria reuertũtur, sic ut reliquo tẽpore rarissime appareant. Præter ipsum Tyberim, Arnus, & Vmbro in Etruria, in Cãpania uero Lyris & Vulturnus laudatissimas præbent. in Pado quoque reperiuntur haud ignobiles, in Galliæ uero, Hispaniæque amnibus longe maximæ, sed quas sapiẽtiores parasiti Tyberinis minime esse comparandas existiment. Hispani Saualos, Alosas Galli &

Campani

Campani, Etrusci autē & Veneti uetere seruato nomine Clupeas appellant. apud Aristotelem uero, Strabonem, Aelianū, Oppianum, & Athenæum Thrissas legere est, quam uocem Alosam interpretantur Theodorus Gaza & Gregorius Tiphernas: ita ut idem esse & Thrissam & Alosam, & Clupeam, quā modo Romani Lacciam appellēt, manifeste appareat, quoniam Ausonij poetę Alosa, quū dicit,

Stridentesq; focis obsonia plebis Alosas,

Romanæ Lacciæ, uti Galli referūt, omnino simillima sit, & Clupeæ Venetæ atque Etruscæ, idem esse cum Laccijs censeantur. Verbanus Lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, item & ipse Larius Acones pisces ferunt, effigie ac sapore Laccijs persimiles, uerum magnitudine inferiores, utpote qui ad summum, pedalem mensuram non excedāt. uere quoque sunt graciles natura à Laccijs plurimum diuersa, autumno autem q́ꝫ optimi: neq; illud obstiterit quod à plerisq; dicitur, Clupeam eandē & Lacciam esse non posse, quando Clupea tantæ (ut uidemus si Laccia sit) nobilitatis piscis, ab antiquis

authoribus latinis parũ celebratus esse ui deatur. Nã unus mihi pro omnibus Ennius poeta amplissime satisfacit quũ dicit,

Omnibus ut Clupea præstat, Mustela marina,
Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi,
Mus Mitylenæ est.

Celebrat etiam alios pisces, sicuti uidere est in his carminibus quos Apuleius in Apologetico citauit. Id uero accidisse crediderim, quoniam Clupeæ toto fermè anno delitescant, tantumq; peranguſto illo adolescẽtis ueris tempore, quo solum insigni sapore præstant, ueluti in ostentationem sui, amnes subeundo capiantur, ita ut acute & perurbane dixerit Hieronymus, Vida idem summus & religiosissimus poeta, quum in conuiuio de Polyporum, Luporũq; prudentia dissereretur, neminem Clupea pisce prudẽtiorem sibi uideri, quoniam nõ aliàs, nisi quum obesus esset, appareret, & quidem opportunissimo tẽpore, quãdo uere ipso, per sacras leges sublatis carniũ obsonijs, ipsi pisces in summo honore à Christianis habeantur. Cæterũ Lacciæ uberrime nutriũt: sed glutinosioris alimenti excrementa in stoma

chis

chis nõ facile atterũtur, propterea ab ipsis exhalationibus intempestiuã somnolentiã inducere, & sitim augere existimãtur, præsertim si appetentibus ad explẽda uel mediocris etiã gulæ desideria minime defuerint. quod paucis, uel certe ipsis tãtum è summo ordine nobilibus, ob eius piscis graue pretium, raritatemq; contingit.

DE TRIGLA CAPVT XVIII

LAtini ueteres Triglam à Græcis appellatam, Mulum uocauere, à colore Muleorũ calciamẽtorum, quæ languidũ ruborem illum, ut in Persici & Ciclaminis herbæ inuersis folijs conspicimus, repræsentat, ut referente Plinio, Fenestella existimauit. Triglæ uero nomen ob id à Græcis fuisse inditũ, quod Dianæ Hecati dicaret̃, quæ sit triformis, unde Virgilius dixerit, Tria uirginis ora Dianæ. Ea uero de causa Dianę sacrificari testat̃ Athenæus, quoniã Triglæ Lepores marinos hominibus mortiferos, uti uenatici canes uenatricis deæ auspicijs persequãtur. Eã Romani hodie, quũ iam uetus Latinũ Mulli nomen exoleuerit, Græco uocabulo Triglã appellãt. fuit is antiquorũ ꝓdigo luxu

adeo insignis & pretiosus, ut sæpius ar-genti puri pondere à priuatis etiam Qui-ritibus emeretur, quum pedis longitudi-nem superaret. Galenus ut erat acerrimus Romanæ luxuriæ castigator, unius eius piscis æstimatione plerunque miratus est eorum gulam, qui tantulum piscem tanti emerēt: cui eruditi ganeones subtilissime respondebāt, proceriores propterea quæ-ri, quod in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad condenda uaria pul menta inuenirentur, ut ex Oratiano car-mine, quum dicit,

Mulum in singula quē minuas pulmēta necesse est,

Et ex Plinij uerbis, qui alecem ex iecino ribus Mulorum confici affirmat, manife-ste deprehenditur. Trigla ter in anno pa-rit, nec amplius, quoniam ter fœtis uermi culus innascat̄, qui genitalia semina proti nus abrodat. Triglæ admodum sunt uora ces, ita ut humanis etiam cadaueribus ue-scantur, sicuti in hanc sententiā expressit Oppianus, quum dicit,

Trigla uorat fœdas sordes, & mergit in aluum
Omnes illuuies ponti.

Probantur Muli qui barbati sunt dupli ci crine

ci crine à mento defluente. altera species ignobilis, Alutariũ uocatur. in Thasi in/sulæ littoribus optimi & maximi euadũt, apud nos hyeme & suburbano in mari ca pti maxime laudãtur. Ligusticis enim & Venetis, itemq; Neapolitanis non ea sa/poris gratia, quanq; sæpe multo grandio/res in conuiuia ueniãt. Galenus ait Trig/læ carnem neq; pinguem, neq; lentã, aut uiscosam esse, sed durã atq; friabilem, pro pterea gratam gustui, & digestione faci/lem, & in genere alimenti naturæ homi/num congruentẽ & maxime accõmoda/tam. sed eam Plinius neruis inutilem exi/stimauit: recte atq; salubriter in craticula coquitur, quæ lõge sapidior erit, si petro/selini subfrixa folia atque instillatus cum oleo Arancinus succus accesserint. Api/tius nepotũ ille maximus gurges in Ga/ro, quod ex salitorũ Scombrorũ muria li/quamen erat, uiuos Mulos, ut sapidiores euaderẽt, enecauit. Triglã si in uino suffo cetur, idq; à uiro protinus ebibatur, impe diendæ Veneris potestatẽ habere Athe/næus, autoritate Therpsiclis affirmauit, qui & mulieres quoq; si illud itidem pota

uerint, minime posse cōcipere testatꝰ est.

DE SAVRO, TRACHVRO, ET SCOMBRO, CAPVT XIX

SAurus antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinē excedit, minores fricturæ nomine ueniunt. Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatem in sartagine frixoria feruēti oleo coquuntur, sicut Triglæ, Bocæ, Scombri, Trachuri, Pagri, & Auratæ, & propterea uno nomine frictura uulgariter appellantur. Sauros Galenus à carniū mediocritate laudauit, quod mediæ sint inter duras & molliores. Athenæus quoque eos sapidissimos esse ait, si exēptis brāchijs, caseo, sale, atq; origano cōdiantur. Trachina & ipsa etiā in fricturæ numerum refertur, q̄ Trachurū, ut Oppiano uidetur, esse putamus, uel, ut Athenæo placet, Thrachidā, eo argumēto, quod infestā & prope lætalem spinā in ceruicibus habeat, & binas item alias & quidem acutissimas ab auribus prominētes Hic piscis oblōgus est ac tenuis & falcatus in uentrē, cuius latera lineæ frequētes & obliquæ uergentes ad cæruleum colorē pulcherrime describūt.

Scombrum

Scombrũ uero noſtri Lacertũ appellant, quia à Venetis antiquo nomine nũcupatur. Cornelius quoq; Celſus eũ pro Lacerto accipere uidet̃, ex quo ſalſamentũ fieri ait. interpres etiã Galeni antiquior & ineptior Saurũ, Lacertũ perperam appellauit. Scombri & oblongi & exiles ſunt, & ſulphureo colore cõſpicui, pręſertim quũ in aquis uagantur. uere pingueſcunt, quo tẽpore Venetijs inter delicatiora obſonia reputantur. Romæ autẽ ab innata quadã ſiccitate ſunt ignobiles. Iceſius minores Scombros maioribus anteponit, quos bono ſucco nutrire uentres autumat, ſed qui tamen difficilis ſecretionis habeantur.

DE ASELLO ET MERVLA CAPVT XX

ASellũ proprio nomine Ligures, Romani uero Scarmum & Merluzũ appellãt, capite eſt admodũ lato, preſſoq́;, ut in Gobijs uidemus, ore autem maxime denticulato ac patulo, cætero corpore eſt oblongior, ſquamæ ſunt admodũ minutæ & uergẽtes ad cinereũ colorem, ſicuti in aſellis quadrupedibus cõſpicimus. M. enim Varro Merulã, Turdũ, Vmbrãq́;,

& Aſellum à colore quem referãt, ait appellari. Aſelli dum æſtiui ſoles ferueſcũt, ardoris impatiẽtia latitant, ſicuti Glaucus & Aurata, nec quoties pariãt, inueniri potuit, ut ait Ariſtoteles. Eorũ genera ſunt duo, maiores Banchi, qui in bipedalẽ magnitudinẽ augẽtur, & minores quos Callarias uocant. Plinius eos in capite lapillũ gerere & delicatos eſſe cõmemorat, Galenus uero cum ſaxatilibus æqualem habere carnem atteſtatur. ſunt & Turdi ſubuiridi colore & frequẽtibus guttis, ut in uolucribus uidemus, uariegati atque inſignes, itemq; Merulæ, Coccyges à Græcis appellatæ, quæ ab medio quodam colore inter atrum atq; ſubfuluum Merulis auibus aſſimilantur, ſed in Aquatiliũ genere, non eam habẽt ſaporis nobilitatem, quam Turdis ac Merulis auibus ueteres attribuere. Siquidẽ & Turdi admodũ inſulſi ſunt, & Merulæ ut Athenæus ait, difficillime cõcoquuntur, in quarum conditura Archeſtratus ille poeta paraſitus cũ caſeo, maloq; granato & ſale atq; oleo Silphium admiſcuit, quod ut Hermolao placet Laſerpitij genus eſt, ſed quomodo is

ſuccus

ſuccus concretus & odoratus in conditu ra piſcium conuenire poſſit, alij uiderint. Sunt & Phycides Tincarum uiridium co lorem atq; effigiem referẽtes (Fici uulgo nuncupantur) qui procerum patinas raro implent, quum inſipidiſſimi ſint.

DE BOCA CAPVT XXI

DOrſum pictuuratum habet Boca, pi- ſcis notus omnibus fermè litoribus, atq; uno tantum nomine nuncupatus: di- ctus eſt à uoce, propterea quod ſacer ſit Mercurio eloquentiæ deo, ſicuti Cytha- rus Apollini, Dianæ Trigla, Libero patri Cittulus, Veneri Apua, & ipſi Neptuno Pompilus nauigiorum comes. Ariſtopha nes autem Byzãtius, ut Athenæo placet, Bocam potius Boopam appellari debuiſ- ſe aſſerit, quoniam is piſcis prægrãdes ha beat oculos, ſicuti & Silurũ, potius Sciu- rum à crebro motu caudæ nũcuparit. Cæ terum Bocæ fœcũdiſſimæ ſunt, & grega- tim capiuntur, ſolentq; eas piſcatores in oleo, acetoq; ſemicoctas cum myrto plu- rima in caniſtris aſſeruare, quæ poſtmo- dum in remotiſſimas à mari Italiæ regio- nes mercimonij cauſa deferuntur.

DE GOBIO CAPVT XXII

GObio uel Gobius Venetijs freques & pingui teneritudine delicatus, rarissime Romæ conspicitur, pro squamis uariam cutem habet & ualde lubricā. candicantes nigris, Plinio authore, præferuntur, uirides autem sunt pessimi, semipedalem longitudinē non excedunt, circa litora parere solent, ut Aristoteli placet, & uadoso potius in mari ac æstuarijs quàm in alto, uel ubi fluctus scopulis alliduntur. quanquam & eius generis maiores sint ex saxatili genere, quos & Caulinos & Cothonás, ut Hermolao uidetur, Siculi uocauere. Icesius Gobios multi esse succi & facilis digestionis asserit, sed qui & exiguum simul & malum præbeant nutrimentum. Galenus autem dicit, Gobiones circa arenosa litora & saxosa promontoria esse & gustui gratos, & in prima & secūda digestione facile secerni: cōtra uero qui ostijs fluuiorum & stagnis caperētur, ualde detestabiles. Sunt etiam fluuiales Gobij ex Verbano præsertim & Lario lacubus, q insignes habentur, ipsis iecinoribus palato gratissimis, eos & Strincios & Botetrissias

trissias Insubres appellãt. in Etruria quo/que in Marina præsertim amniculo, q ex Apennini iugis apud Pratum oppidũ in Arnum euoluitur, Iochij sunt pisciculi de/licatiores Gobionibus admodũ similes; qui quum effigiem illam mire exprimãt, etiã in tantula carne eundẽ saporẽ habẽt.

DE SCORPENA CAP. XXIIII

SCorpionem & Scorpenã Aristoteles diuersos facere uidetur. idem & puta/uit Athenæus, qui citat Aristotelẽ: unde Hermolaus quoq; ipse in Corollario ni/hil pro certo affirmarit. Cæterũ Scorpenã fermè omnes uernaculo nomine nuncu/pamus piscẽ subrufum, uariumq; & mul/tis armatum aculeis, cute autem minime squamea, sed Gobionis similitudine lubri ca, qui, ut ait Ambrosius, uenenato acu/leo sit truculentus. eorũ unum genus pe/lagium est, alterum palustre: illi rufescũt, ij uero nigricant, qui & minus proban/tur, pariunt bis in anno. In uniuersum Ice sij authoritate uentrem leniunt, facile se/cernuntur, & quum multo abundent suc co, multum etiam alimenti præbent. Epi/charmus in nuptijs Hebes, Scorpenam ait

ait esse solitariũ & marina uesci alga. minores qui semipedalem longitudinem nõ excedunt, maioribus anteponuntur iudicio Archestrati, qui fuit obsoniorum structor longe subtilissimus.

DE PERCA ET MELANVRO CAPVT XXIIII

PErcas pelagias Romæ raro uidemus. assimilantur hæ Mænis ipsis, quæ hodie Menulæ dicũtur, nam subfuruas habent Zonas, quibus ipsæ toto corpore squamosæ, & argenteæ distinguntur, in dorso impares eminent aculei tenui inter se membrana coniuncti. Propterea Athenæus Percam ait spinis esse coronatam, & insigni uarietate conspicuam. Pulchræ quidem sunt, grataeq; gustui, & languentibus salubres. Plinius inter saxatiles eas cõnumerat, & ex ijs qui hyeme capiãtur. Dux & magister Percarum est Melanurus, qui alio nomine Oculata dicit̃ à magnitudine oculi, ut Theodorus interpretatur: uarius est & frequẽtibus guttis consperfus, non absimilis Auratæ, uerum natura ut Aeliano placet, pisciũ & timidissimus idem & cautissimus: nam ex ipsa ma

ris

ris tranquillitate piſcatorū aduētum præ-
cognoſcit, mergitq́ſe profundiſſimo ma
ri: ſi uero in ſummas aquas fuerit enatan-
dum, agit circa ſcopulos & mira ſagacita
te in ſpumis latitat, quas infracti ſcopulis
fluctus continue excitant. Cornelius Cel
ſus Oculatam in genere alimenti maxi-
me probauit. Numenius uero Melanu-
ros uim obſtruēdarum uenarum habere,
& multo Sargis ſapore & ſucco inferio-
res eſſe teſtatur: ita ut Melanurus alius ab
oculata eſſe uideatur, ſicuti ſenſiſſe Pliniū
putamus, qui Oculatam Soleis atq́ Paſſe-
ribus admiſcuit, & in eodē uerſu utriuſq́
mentionem ſeparatim facit, quod & dili-
gētiſſimus Hermolaus animaduertit, quū
in hoc piſce aut Plinium, aut Theodorū
errauiſſe arbitraretur. Id uero Gazam mo
uere potuit, quoniam Ariſtoteles quū de
Scaro mentionem faceret, ſemper Mela-
nurum illi coniunxit, idemq́ feciſſe Cel-
ſus uideretur, nam Scarum ſemper cum
Oculata nominauit, quaſi quum Melanu
rum dictionem Græcā reformidaret, ocu-
latam pro pro Melanuro ſubſtituerit. qui
piſcis à latinis, uti hodie Venetijs & alibi
Ochialis

Ochialis propter oculorũ magnitudinem nuncupatur, non autem is à nigricie caudæ, ficuti Græci appellabãt, Nigricauda uel Atricilla uocetur, fed Melanurus, qui Neapoli frequens eft, Romæ raro confpicitur, fic ut nemini mirum effe debeat, fi eius uerã effigiem inftituto picturæ opere minime referemus. Cęterum Percæ, ut ait Ariftoteles, in fluuijs & lacubus etiam uerfantur. Iiq; hodie in Gallia fummã obtinent dignitatem alendis febricitãtibus, appellãtq; eos Galli antiquo nomine Percas, quos celebrauit Aufonius Gallus, quum dixit in Mofella,

Nec te delicias menfarum Perca filebo,
Amnigenas inter pifces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mulis.

In Italia autẽ laudatiffimi funt è Lario lacu, quos Nouocomenfes ipfi Percecos appellant: eos fama eft fuiffe aduectitios, & inquilinos, tralatis fcilicet feminibus è lacu Eupyli, qui Lambrũ emittit amnem, ut meminit Benedictus Iouius frater in Larianis Lufibus ad Minitium Caluum.

Eupylis exigua fum Percecus ortus in unda,
Meq; peregrinum Larius inde tulit.

Sed

Sed Eupylis multo minores, quàm Larius Percecos producit, quoniam magna ex parte uel influentiũ aquarum defectu, uel occultiore aliquo hiatu terræ haustus multis ante annis exaruit, abijt´que in tres minores lacus aquis in depressiora loca subsidẽtibus, qui à Licino foro uetere oppido, quod & ipsum interijt, plebis Licini Lacus hodie nuncupantur. In Lario Percæ ad pedalem crescunt magnitudinem, croceas pinnas habẽt, & maturescẽtibus præsertim uuis ab ipso pingui & pręteneris interaneis magnopere commendãtur. Medici ferè omnes Galliæ Cisalpinæ Percas ægris robustioribus apponere nõ dubitant, præsertim si crudarum uuarũ succo, quem aggrestam uocant, diligentissime condiantur. Diocles quoq; Medicus in libro de salubribus, ut Athenæo placet, Percam è saxatilibus, qui molliores habeant carnes, ut sunt Turdi, merulæ, Gobij & Phycides, plurimum laudauit.

DE RHOMBO ET PASSERE CAPVT XXV

HActenus de squamosis piscibus, nunc de planis agemus, qui spinas habent

habent, & de his quæ ab Ariſtotele Sela/ che, quod ſpinis careant, & à Plinio car/ thilaginata appellantur. In his principa/ tum obtinet Rhombus, ſic dictus fortaſſe ab inſtrumento Theſſalico magico, quod Rhombum, id eſt rotundum ſit. eſt enim hic piſcis longe latiſſimus & ouali figura rotundior, quæ forma in inſtruendis acie bus Rhombi nomine à ſcriptoribus rei militaris appellatur, unde Martialis,

Quamuis lata gerat patella Rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patella.

Græci authores Rhombũ Pſittæ nomi ne uocarũt, ita ut Pſitta genus ad Rhom/ bum, Paſſerẽ & Soleam eſſe uideatur. Ari ſtoteles nanqꝫ Rhombi nuſquã meminit, ſed Paſſeres, ſic hodie nuncupati à Roma nis magnitudine, ſaporeqꝫ, & figura etiã oblõgiore à Rhombis differũt, in eo quo/ que diſſimiles, quoniam dexter ſitus ſit re ſupinus Rhombis, leuus autẽ Paſſeribus & Soleis. Cæterũ Rhombus inter planos obtinet principatum, quem nobilis qui/ dam aulæ procerum circa popinales de/ litias ingenioſiſſimus aquatilem Phaſia/ num appellare ſolebat, non abſurda qui/ dem

dem comparatione, ſicuti & Soleas Ex-
ternis, Lampetras Coturnicibus, Lupos
altilibus Capis, Sturiones uero Pauoni-
bus adæquauit, ut ex coquinarijs cōmen-
tarijs, quæ eius coci nomine circumferun
tur, licet intueri. Capitur Rhombus toto
anno & circa pinguiorem arenam, extre-
masq; litorū margines: natat tranſuerſus,
cōuoluitq; ſe certis flexibus, Strabonum
more, ut ſitus oculorum uitium emēdet,
ſuaq; potius latitudine quàm pinnarū ad-
miniculo fretus curſum dirigit, omnium
profecto & temporum & locorū piſcis,
idemq; & delicatus & ſalubris, hyeme ta-
men quàm æſtate, & in Italia Rauennæ,
quàm alibi multo laudatior. Rhomborū
pulpæ ſunt candidæ, & preſſo quodā hu
more ſucculentæ, quæ affatim & ſalubri-
ter alunt, modo in prima cōcoctione, quę
celebratur in ſtomacho, ſuperfluæ earum
partes perfectiſſime ſecernātur. Galenus
in alendis conualeſcentibus Rhombos in
iure ſimplici cum modico ſale, porris &
aneto intritis percoquebat. Sanis autem,
& his qui ſenſum appetētis ſtomachi de-
iectum habuiſſent, toſtos in crate, acetoq;

consperſos, uel frixos cum Garo, ac uino apponere conſueuit.

DE SOLEA CAPVT XXVI

SEquitur Solea, Lingulaca à M. Varrone nuncupata, ab Athenæo autẽ Buglosſus, quod bouinæ linguæ effigiẽ imitetur, hodie in lautioribus cõuiuijs in ſumma etiam cæterorum piſcium copia magnam obtinet claritatem. Probatur hyeme & frixa Arancij mali ſucco, piperecꝫ conſperſa. Maxima in Belgicis oceani litoribus reperitur, noſtrates pedalem longitudinem raro ſuperãt. Soleæ maleficos piſces defugiunt, eacꝫ ſolum frequentant loca, in quæ belluæ minime accedunt, ita ut argumento ſint maleficos non eſſe, ubi ipſæ ueluti ſolutæ metu uagentur. Solea leuiſſimum adgenerat nutrimentũ in ſtomacho, facile concoquitur, & in ſecundis uenarum & iecinoris digeſtionibus nulla fermè noxiarum ſuperfluitatum excrementa relinquit.

DE CITVLA SIVE SANCTI PETRI PISCE CAP. XXVII

PIſcem è genere planorum, ſimilitudine Iſtricis, ipſa dorſi acie aculeatum,

capite extento, ore latiſſimo, cuius maxillæ ex perſpicua membrana cõſtare uidentur, Romani Citulã & ſancti Petri piſcẽ, uti & Veneti, Ligures autem Zaphirum appellant. Sunt in eius utroq; latere gemini orbes, qui bina imprimentium digitorum ueſtigia eſſe uidẽtur. Sapore, pretio, & effigie ſi caput abſcideris, ipſi Rhombo perſimilis. Quo autem nomine Latini ueteres Græciq; illũ appellarint, pro conſtanti affirmare non auſim. Quibuſdã uidetur eſſe Chalcis de genere Rhomborum apud Columellam. Putaui ego illum eſſe Acanthiam, qui ſit de genere Galeorum apud Athenæũ, ſic dictus, quod ſpinoſus ſit, & certe ſi Galei prolẽ ore ſuſcipiunt, ut eam ab inuadentiũ piſciũ iniuria tueantur, hic piſcis ante omnes os habet aptiſſimũ, ut ea pietatis in filios officia cõmodiſſime præſtẽtur. Acanthię certe Oppiano è genere Galeorũ ſunt, & aculeati, ſed is fortaſſe eſt, qui à nobis Colũbus piſcis appellat̃, infimæ plebis obſoniũ, qui oblongus eſt, & carthilaginatus, ſpinãq; habet in dorſo. Aliquãdo quoq; dubitaui, an eſſet Cytharus, quẽ ſępius Galenus cũ

Rhombo nominauit, asserens Rhombos sapidiores & meliores esse Cytharis, ut manifeste in mēsa utriusq; collatione de/prehendimus. inuenio tamen apud Athenæum, piscem Citulum dicari Libero patri, sicuti Cytharū Apollini, Triglam Hecati, Apuam Veneri. qui si nominis con/iecturam sequemur, profecto Citula Ro/manus antiquorum Græcorum Cittulus esse poterit.

DE TORPEDINE CA. XXVIII

TOrpedo effigie, potestateq; admira/bilis, sic dicitur, quoniam capta in retibus, priusquàm attingatur, piscatorum manus stupefaciat: ꝓpterea Veneti eam Sgramfum, quod est torpescētis membri affectus, appellant. Romani autem modo Battipotam, modo Foterisiam, frequen/tius uero Oculatellam dicūt, quod in eius dorso quinq; ocellos subnigros ipsa natura depinxerit. Subrufa est prona parte, supina autem candida. Auerroes, cæteriq; Philosophi Torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum à magnete lapi/de pertrahatur, existimarunt. At Galenus Torpedinē inter pisces, quibus uescimur

in tertio

in tertio de Alimentis nominauit, quanquam ea hodie à plebe, egentissimisque hominibus tantum comedatur.

DE RAIA ET ALIIS CA. XXIX

SVnt etiā è planis Raiæ, & Squatinæ, & item compositi ex utrisque Rhinobates, siue Squatraiæ, quæ fœdæ sunt aspectu, atque esu admodum iniucundæ, quum inter sordidæ plebis atque pastorū obsonia censeantur. Raiarum fel auribus sanādis aptissimū est. Squatinarū autē scabrū tegumentū ad poliendū ebur propter asperitatem ab artificibus expetitur. ex eo cultellorum & falcatorum ensium uaginas Turcæ, Barbarique maritimi admodū pulchras conficere solent, quas Sagrinas appellant. Est etiam huius generis Pastinaca, idem & Turtur, & Trigon, quę à mortifero aculeo lethalis ab Oppiano dicitur, quo Vlysses ictus à filio perierit, hodie Bruccus dicta. Hæc simul & Raia & supra citati pisces è mustellino sunt genere, prolem tamē ore (ut alij solent eius speciei) suscipere nequeunt propter caudarum asperitatem.

DE CONGRO CAPVT XXX

POst planos pisces oblongi & lubrici citabũtur, & ante alios Conger subalbus, & teres, qui ingẽtis Anguillæ speciem præ se fert. Hunc Icesius ait omnibus gregalibus piscibus duriorem, & ob raritatem carnium tenuissime nutrire, neque laudabilem præbere succum, eum tamen stomacho minime esse molestũ, aut incõmodum. Idq; Galenus affirmat, qui dicit Congros parum afferre nutrimenti, cæterum facillime eorum carnes digeri, atq; secerni, ita ut mirer Albertũ Magnũ, quum dicit, Cõgros natiua quadam proprietate lepram morbum generare. Congros in immensam crescere magnitudinẽ apud Sicyonem Peloponnesiã Eudoxus tradit, ita ut currũ lõgitudine superẽt. Porrò Archestratus in libro de legibus uentris, Cõgros in Italia longe optimos iudicauit, quod mihi nequaq; uerisimile uidetur. Quando neq; hodie aulæ principes, neq; ipsi cupediuoræ Congrum magnifaciant, soliq; Hispani Romanæ urbis inquilini eũ exoticis quibusdã pultarijs incoctũ, in summo honore habere uideant.

De

DE MVRENA CAPVT XXXI

MVrenæ toto mari ſunt frequentes, ſed in Siculo longe maximæ, atque optimę, eas Columella Flutas appellauit, quod ſummis in aquis fluitent: unde accidat, ut in nimijs ſolis ardoribus exuſta cute ſeſe mergere nequeant, amiſſaq; flexuoſi motus agilitate capiãtur. Sunt maculoſæ, & in collo aliquot ſtellas ad formã ſeptentrionis habere dicuntur, quæ ſtatim morientibus euaneſcant. Mira in his ſagacitas, nam ut ſe captas ſenſere, hamũ auidiſſime deuorant, dentibusq; lineam protinus abrodunt, & effugiunt. Veteres Romanos à uiuacitate potius quàm à ſaporis præcellentia Murenas æſtimaſſe crediderim, quoniã magna eorũ copia in cotidianos uſus uiuarijs incluſa diutiſſime poterat aſſeruari, cæteris piſcibus, aut tedio carceris, aut uitio piſcinarũ facile pereuntibus. Conſtat enim C. Hircium ex uiuarijs epulo triumphali, dictatori Cæſari ſex milia Murenarũ mutua appendiſſe. Manſueſcũt, & de manu hominis eſcam accipiunt. Craſſus ille cognomento diues Murenam altilem adamauit, adeo ut fato

functam aliquando luxerit, & tumulo indiderit. Extat quoque illud salsissimũ Crassi dictum, quum L. Domitio admodũ ridenti, atque admiranti, quod mortuam defleret Murenam, respõdit, mirum quidem esse quod extinctum piscem lachrymis prosequeretur, sed multo quidẽ admirabilius, quod ipse tres à se elatas uxores non lugeret. Extulerat enim tres uxores Domitius, quas quidem ueneno, ut dotibus potiretur, sustulisse dicebatur. Aliquæ etiam fœminæ in delicijs Murenas habuerunt, ut Antonia Drusi, quæ uni spectatæ mansuetudinis gẽmatas inaures addidit. Vescuntur humanis carnibus Murenæ, idque Vedij Pollionis crudelitate uerũ esse apparuit, qui damnatos seruos in uiuarium demergebat, ut illi non extẽplo, sed paulatim in minutissimas discerpti partes Murenarũ morsibus absumerẽtur. Ferũt Murenas in cauda uitalem spiritum habere, propterea illas aliquãto celerius interimi, si in extrema caudę parte potius quàm in capite fustibus uerberẽtur. Sanga Romanus poeta lepidus, cuius beneficio Athenæum Latinum legimus, quũ Pyrgorum

in

in litore piſcaremur, docuit Murenas ab antiquis exoſſari, Plauti authoritate, ut eorũ carnes nullis impeditæ ſpinis gratiores redderẽtur, ingentemq́ ille Murenam binis bacillis utraq manu comprehenſis mediam aſtringendo, detergendoq́ recte & feſtiue admodum exoſſauit. Serpentes cum Murenis coire, quas ſibilo è profundis in litus euocent, diuus Ambroſius, & complures antiquorum tradunt, cui opinioni Athenæus refragatur, authoritate Andreæ, qui de his quæ falſò credũtur librum edidit. Murenæ toto anno pariunt, eſtq́ de genere earum Murus robuſtior, & grãdior, & unicolor Larici ligno, colore perſimilis, ut Ariſtoteli uidetur, quem Myrinum Plinius appellat. Inuenitur & Murena fluuialis multo minor, quæ unã tantum habet ſpinam, & Gallaria, authoritate Dorionis, ab Athenæo nũcupatur, ita ut arbitrer hanc minorem Murenã intelligere uoluiſſe Athenæum pro ea, quæ à nobis Lampetra uocitetur, ſed de hoc mox diffuſe diſſeremus. Murenarum carnes non minus nutriunt, q̃ Anguillarum atq Congrorum, ut Iceſius aſſerit. Verũ

ab duritie quadam innata & ex tenaci hu
more laboriosissime digeruntur, sed à la/
ctibus eximijs summam cõmendationem
accipiunt, quibus Heliogabalũ Cæsarem
insana prodigalitate, quum in mediterra/
neis esset, aulam omnem, ac rusticos pa/
uisse Lampridius in historijs affirmauit.

DE ACV CAPVT XXXII

EST & Acus de longorũ genere, quæ
à Græcis Rhaphis, & Bellona dici/
tur, rostrum habet Gruis, uel Ciconiæ si/
militudine, colorem uero argenteum, spi/
nam autem, ut Albertus Magnus annota
uit, uiridis coloris. hic piscis sero parit, &
per æstatẽ tantũ, utero dehiscente tẽpore
partus, secus ac cæteris accidat piscibus,
qui ipso uuluæ foramine pariunt, ut Ari/
stoteles existimauit. Humidũ, bonumq́
succum eius carnes præbẽt, sed tardiuscu
le cæterorum cõparatione cõcoquuntur.

DE ANGVILLA CAP XXXIII

ANguillas, quod anguibus assimi/
lent M. Varro dictas existimauit.
nascuntur ex limo, algarumq́ putredine
imis in lacubus & fluuijs, nullo coitu, nul
laq́ fœtura, ut ait Aristoteles, uiuacissi/
mæ

mæ ſunt, quoniam branchias habent per‐
anguſtas, unde etiã fit, ut turbidas aquas
difficillimæ tolerẽt. Reperiuntur & in ma
ri anguillæ ſecundis amnibus deuectæ; ſe
cus ac aliȷs contingat piſcibus, qui è mari
ſubire amnes, allecti aquarum dulcedine
conſueuerunt: & eæ quidem multo ſapi‐
diores uidentur, quàm ipſæ prognatę, nu
tritæq; in amnibus, ueluti quæ uiſcoſum,
lentumq; illum habitum penitus exuant
ſalſarum aquarum egregio temperamen‐
to. Neq; tamen credendum eſt, in alto ac
profundo mari dulciorem deeſſe humo‐
rem, quo maxime piſces foueantur. Nam
ut ait Ariſtoteles, in ꝓfundis uadis aqua‐
rum dulcium uenæ perennes exiſtunt, &
in ipſa marinarum aquarum mole portio
certa dulcioris humoris reperitur, quum
maris aqua, neq; ſimplex ſit, neque, ut ali‐
qui uoluerunt, purum elementum, argu‐
mento ſunt uaſa cerea è nauigiȷs in altum
demiſſa, quæ paucarum horarum ſpatio
dulci aqua per meatus ſubtiliſſimos rece‐
pta, manifeſtiſſime replẽtur, ut Democri‐
tus ante Ariſtotelem: & utroq; poſterior
Theophraſtus experimento deprehende
runt.

runt. Cæterum Anguillæ in mari rarissime, frequẽter uero in omnibus fermè fluuijs ac lacubus Italiæ capiũtur. Sed ingentes & sapidissimas alit Vulsinensis lacus, quarum incredibilem multitudinem capi uidimus in excipulis ad egressum Martæ amnis fabricatis, cum Alexander Farnesius Cardinalis Leonem Pontificẽ in eam amœnissimam regionem ab urbe uenandi studio secedentem, regali magnificentia suscepisset. Anguillas omni ex loco, omniq; tempore, & præsertim circa solstitium medici deteſtãtur. Stomachis enim & renibus sunt inimicæ, sed præcipuum sentiunt nocumẽtum ex earum obsonijs, qui harenulas mingere cõsueuerunt, quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi & astringi uideãtur. podagra quoq; laborãtibus manifeste officiunt, nec ullis morbis medentur, sic ut inique fecisse natura uideatur, quæ tam suauem refutãdis, expuendisq; piscibus saporem indiderit. Cæterum Anguillas minime noxias, sed quæ propter exilitatem commode ueribus torreri non possint, gignit Serius Cremonensis agri fluuiolus, qui in Adduam

excurrens

excurrens, Vidæ poetæ paternas possesſiones interluit.

DE LAMPETRA CA. XXXIIII

SVbeunt Arnum, & Tyberim Lampetræ, atq; in his præsertim amnibus ad generosum habitum adulescunt, Anguillis, uel paruis potius Murenis assimilantur. sunt enim lubricæ, & nigricantes, tendente tamen earum parte prona ad cœruleum colorem, utroq; autem gutturis latere foraminulentæ, siquidem septenis paribus fistulis mirabili ordine à natura fabricatis acceptam aquam emittũt, quũ branchijs omnino careãt, nec cubitalem excedere magnitudinem soleant. Omnibus autem Galliæ Cisalpinæ riuulis, ipsisq́; præsertim Ticini, atq; Adduæ emissarijs multæ reperiũtur prætiosæ admodum, quanquam minimi digiti crassitudinem rarissime superent. Sed Romanis præcipua nobilitas à magnitudine atque sapore, adeo, ut denis sæpe aureis singulæ uæniãt, ipso præsertim uere quo maxime probantur. Neq; enim dum ieiunamus & frugi esse debemus, luxuria castigatur. Retulit Platina in culinarijs suis, duorũ Cardinalium

luxu

luxu,superbiaq́ certantium obsonatores centum aliquando argenteorũ nummũm uni Lampetræ pretium fecisse, quũ in foro piscario ambitiosius cõtendendo eum piscem pertinaci, atq; insana profusione ueluti ad hastam licitarẽtur. Lampetram neoterici quasi à lambẽdis petris dictã putant, quã Grecis Galeũ, Latinis uero Mustelã fuisse arbitramur. Eam Ennius poeta pretiosissimis æqualẽ facit, & Plinius bonitate Scaro proximã esse testatur, & Ambrosius gustu suauẽ uocat. Porrò Galeorum plura sunt genera, ut apud Aristotelẽ, Athenæũ, Oppianũq́, ac ipsum præsertim Galenũ licet intueri: dicitur enim piscis Mustela è Galeis, siue ex Mustelino genere, ut Theodorus Gaza passim interpretatur, prolem ore suscipere & rursus emittere, ut illam à piscium maleficorum iniuria tueatur. Cæterũ Galenus in tertio libro de alimentis Philotimũ reprehendit, qui Galeũ in ordine duras habentium carnes collocabat, quũ Galaxius sit is piscis è genere Galeorum, quem Latini Mustelam appellant, piscis inquit & mollis, & apud Romanos gloriosus. Neque

enim

enim ille uetus pariter ac ineptus Galeni interpres unquam pro Galeo Mustelam interpretatus est. Quod profecto Theodorus fecisset, q semper nominibus Græcis, pro uirili, Latina uocabula reddere cõsueuit. Icesius pariter in libro de materia, è genere Galeorum meliores & molliores Asterias appellauit, ita ut fortasse putandum sit eum pro Asteria Lampetram innuere uoluisse, quod Lampetra quasi à maculis, quanquam obscurioribus stellata sit, & mollis & delicata. Inuenio quoq; nonnullos authores, qui paruam Murenam pro Lampetra intelligãt, ut ait Athenæus authoritate Dorionis, apud quẽ fluuialis Murena, quæ marina sit multo minor, Gallaria nũcupatur, quoniam unam tantũ habeat spinam. Potest quoq; accidere, ut idem sit Gallaria Athenæi, & gloriosus Galaxius Galeni, unius literę commutatione; neq; mirum esse debet, quum utriusque authoris Græci codices corruptissimi habeantur. Albertus quoq; Magnus Lampetram, Murenam paruam appellauit, qui quanquam sit ineptus & barbarus, minime tamen hoc somniasse putandus

tandus

tandus est, quum ex ueterum potius commentarijs laboriosissime excerptis, quàm à multo nobilioris ingenij acumine tot, tantaque uolumina condiderit. Id uero me plurimum mouet, ut Galeum pretiosum apud Græcos, nostratē hanc Lampetram nō esse existimem, quoniā is Galeus, qui Rhodi longe omnium delicatissimus est, ab Archestrato in eo libro, quo uitā quæsierit Sardanapali, dicit̄ esse Accipenser, qui Plinio authore rarus inuentu est, & squamis ad os uersis conspicuus. Verum ipsi Græci infinita quadam nominum congerie Accipenserem appellant, ut qui modo Ellopem, modo Callionymū, modo Anthiam, & pulchrum, & Calichthyn, quem etiam ministri cum tibijs coronati conuiuijs inferrent, eum uocare consueuerint. Sed ut arbitrer Lampetrā antiquitus fuisse Mustelam, Plinius apertissime suadet, quū dicit in lacu Rhætiæ Brigantino Mustelam esse marinæ æmulam. Nanque is hodie Lacus Hydrius est in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquitus fuit Brigātinus. Is emittit amnem Clisium, in quo Lāpetræ reperiūtur. Sebinus quoque

Brixiano-

Brixianorũ lacus Brigantino proximus, qui hodie Hiseius dicit̃, & Olliũ amnem emittit, ut plures eius accolæ mihi affir- marunt, aliquãdo Lampetras Etruscis ac Romanis specie, saporeq́; simillimas præ buit. Neque propterea dixit Plinius mari næ æmulam, quia captam mari intellige- re uelit: marinæ enim sunt, quæ in Arno ac Tyberi capiuntur. Distant siquidẽ lon go interuallo pulparum bonitate ab his, quas in alto mari expiscari aliquando so- lemus, quum subaridæ, agrestesq́; sint, ita ut exprimere Plinius uoluerit Mustelas, quæ nunquã mare attigerint, sapore com mẽdandas dulcibus in aquis reperiri. Ne que enim Pliniũ Lampetras paruas (quas Lampetroccias uocamus) marinis cõpa- rare uoluisse credẽdum est. nam si de par- uis intellexisset, ad Brigantinum ignobi- lem lacum & ipsis abstrusum in Alpibus minime fuisset recurrendũ, quũ, uti supra diximus, tota Gallia Cisalpina in omni- bus fluuiolis ac riuis copiosissime reperi- antur. Vnde uero Lampetrã antiqui Mu stelam appellarint, incertũ est. Verũ ego piscem illum à longitudine, cãdoreq́; uen

tris & à tergoris superioris subluteo colo re (uti in quadrupedibus Mustelis uide mus) dictum esse putauerim. Fuere aliqui eruditiores nostræ tempestatis, qui Lampetram apud Plinium Lumbricum fuisse crederent, quũ in nono dicat, Duæ omnino sunt pinnę longis piscibus, ut Lumbricis & Anguillis & Congris, quũ & Lampetræ sint longæ, & Lũbricis terrestribus certo confinio assimilentur. Verũ locum ibi deprauatum esse ostendit Alcyonius uir doctus, quum Plinius eadem uerba ab Aristotele mutuatus esse manifeste deprehendatur. Verba autem Aristotelis hæc sunt ex libro primo de natura animaliũ, Quæ autẽ in genere natãtium pedibus carent, hęc aut pinnis natãt, ut pisces, quorũ aliį quaternas, binas scilicet parte prona, & binas supina habent, ut Aurata, ut Lupus: aliį binas tantum, qui longi, leuesq; sunt, ut Anguillæ & Congri: aut nullas omnino habent, ut Murena, sed ita mari utuntur, ut terra serpentes, modoq; simili repunt in humore. Theodorus autem uertit leuibus loco lubricis, quãdoquidem in mẽdosam Pliniį lectionẽ incidit, nec satis animad-

animaduertit, quo pacto castigare eam oporteret, ut librariorũ uitio lubricis dictionem in Lumbricis, addito m litera abijsse omnino credẽdum sit. Porrò Hermolaus in castigationibus Plinianis nihil de Lumbricis disseruit, in Corollario autem apud Dioscoridem, quum Mustelam nominaret, quis nam is piscis apud neotericos esset, cautissime subticuit: utpote qui de eo pisce nihil certi adhuc se cõperisse meminerat. Quòd si hæc nonnullis qui inexplorata ueritate morosi sunt, minime satisfecerint, operæpretiũ erit eos Lumbrici nomen pro pisce apud aliquem idoneum authorem reperire, quod certe nunquã (nisi fallimur) uel accuratissima lectiõe poterit inueniri. At si Lumbricus erit piscis qui Lampetra dicitur, testimonio alicuius fortasse authoris ab inferis reuocati: quis demum cõtra piscis erit ipsa Mustela ab antiquis tãtopere celebrata? Quum nullus ferè sit piscis palato gratissimus, cui suum nomen, idemq́ antiquum non reddiderimus. Lampetræ igitur suauissimæ sunt, Martio tamẽ Aprilíq́ mensibus tantum. nam incipiente æstate durescit neruus in-

terior,qui illis pro ſpina eſt. cæterum deli catiore quodam condimento multo ma/ iorem,quàm ab ipſis pulpis, nobilitatẽ ac cipiunt. Necare enim eam in Cretico ui/ no ſolẽt, eiq; myriſtica nuce os claudere, & foramina illa totidem Cariophylis ad/ implere, in teganoq; conuolutam in ſpi/ ras additis auellanis tritis,medulla panis, oleo,uino Cretico,aromatibusq; ad tem/ peratiores prunas, certis momentis ſedu/ lo excoquere:quo cõdimento Leo X. in minore fortuna,ioci cauſa,ut conuiuium exhilararet,Marianum Cucullatũ ſalſum & ridiculum hominẽ memorabili impo/ ſtura decepit. Namq; funem inſtar Lãpe træ incoctum, multoq; illo iurulento im/ merſum grandi in patina appoſuit,ut no/ tam omnibus eius edacitatẽ,gulamq; elu deret,q iam magna pultarij parte abſum/ pta pſeudolampetrã aggreſſus, diu, mul/ tumq; cum ea maxillis ac dentibus inhæ/ rente colluctatus,cachinnum cunctis tol/ lentibus faceтiſſime reſpondit, utinam ſic mihi ſæpius illudatis, nam in hoc condi/ mento non modo funes, ſed & ipſas cate nas, quibus inſani uobis ſimiles uinciun/ tur

tur, & cum uoluptate quidē absumerem. Cæterū Lampetrarū pulpis nullam uim noxiam inesse putandū est, quando & du ricie & lento pingui prorsus expoliatæ sint, quibus maxime cōditionibus pisces stomachis incommodi esse cōsueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore potestate neruis aduersari, impudentis, uel scrupulosioris ingenij esse putamus.

DE TROCTA CAP. XXXV

QVid Trocta Romanis antiquitus fuerit, haud facile adfirmauerim, quādo unus tantū è Latinis Ambrosius, solusq́ꝫ ex omnibus Græcis authoribus Aelianus Troctam nominarint: & id quidem admirādum est, quum omnium qui dulcibus in aquis generent, hic piscis longe nobilissimus æquali cunctarū gētium iudicio censeatur. quāobrem in hoc præsertim pisce condonandam mihi ab eruditis ueniam existimo, si ingenue me nondum eius uocabulū à ueteribus usurpatū reperisse, minime inficiabor. Sed Troctā de Luporū genere fuisse apud antiquos crediderim, uti Moderatus Columella curiosos atq; oculatos lectores admonere ui

detur, quum Lupos ſine macula piſcinis includi poſſe aſſeueret, aliosq́ eſſe Lupos dicat, qui Varij appellentur, ita ut Luporum alij ſint ſine macula, id eſt marini, qui & amnes ſubeãt: alij Varij, hoc eſt fluuiatiles, qui dulcibus in aquis generẽtur, unde & Troctam ab aliquibus inglorijs authoribus Varium maiorẽ appellari uidemus. certe Trocta admodum uaria eſt nigricãtibus maculis totum dorſum ſpecioſe pingentibus. Spigolæ uero unicolores potius atq; argenteæ eſſe uidentur, quanquã & ipſę ueluti ad retinendã Lupini generis appellationem, ſubatris punctis, ſed minoribus & languidioribus, q̃ in Troctis uideamus, notatæ ſint. Neq; enim arbitrãdum eſt, Columellam per Lupos traductos in Ciminum & Sabatinum lacus, uel Troctas uel Lutios intelligere uoluiſſe. ſuperuacaneũ enim fuiſſet Troctas indidiſſe, quarũ maximã copiam ſuburbani amnes omni tẽpore ſuggererent, ut ex Reatinis, Sublaqueanisq́;, & ex ipſo Tyburtino Aniene quotidie uidemus. Præterea, neq; Romanæ luxuriæ, neq; admirabilioris magnificentiæ fuiſſet, alios quàm

pelagios pisces illis in lacubus disseminasse: de marinis enim Columella loquebatur, & quidem nobilissimis, ut de Auratis & Murenis simul cũ Lupis ipsis clare testatus est, quos tamẽ omes deficiente paulatim eorum sobole, quum diu naturæ repugnare nequiuerint, penitus interijsse manifeste uidemus. Improbumq; illud factum & dictũ luxuriosum Philippi apud Cassinatem hospitem certissimã facit coniecturam, Lupum illum, quẽ ut insulsissimi saporis expuerat, & probro subinde fuerat persecutus, fuisse Troctam, quum in illis amnibus Cassinatium, Soranorum & Arpinatium Troctæ plurimũ capiantur, quas Spigolis Tyberinis pinguioribus minime comparandas Philippus esse iudicabat. Plinius quoq; aliquos Lupos à candore Lanatos appellari dicit, & illud quidẽ proprie & erudite, nam Lupos, id est Troctas in uniuersum secundum carnes rubescere, Spigolas autẽ pelagias pariter ac Tyberinas insigni candore albicare clarissime constat. Cæterum Troctam non facile in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolã alijs in amnibus urbi pro-

 pinquis.

pinquis. Cur autem solus Aelianus Troctam ampliore elogio celebrarit, propterea id accidisse putauerim, quòd ille fuerit Prenestinus, apud quos Troctæ plurimæ subiectis in amnibus capiantur. Qua etiam ratione Diuum Ambrosium Antistitē Mediolanēsem, ueluti Larianis Troctis assuetum, uulgato etiam tum eius piscis nomini inseruire uoluisse credēdum est. Sed Aelianus Troctam è genere marinorũ facit, quæ cum Delphinis pugnare soleat, sic ut id nomen nostrati Troctæ parum conuenire uideatur. eam dicit continuos habere dentes, & eos quidem incisorios, captamq; hamo non retrocedere, sed continue sequi, ut eo deglutito, inferiusq; demisso lineam abrodat, propterea à piscatoribus hamos ansæ lōgioris fuisse excogitatos: saltatrixq; ab eo Trocta appellat, quod & nos hodie uidemus, nam eas aduersos amnes, uel è præruptissimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu subire cōpertum est: ab Nare enim fluuio in Velinum lacũ, qui hodie Pedelucus est, stupēda uelocitate uolucrum modo ascendere credũtur. qui lacus ab altissimo

mo montis uertice certis primo coarcta-
tus angustijs, & mox tota aquarum mole
præcipitat⁹, nec subiectis quidē cautibus
madefactis, ueluti è cœlo in ipsum pro-
fluentem Narem effunditur. Nos quoq;
Troctas maiores audiuimus in Larij ripis
lasciuo excursu extremas arenæ margi-
nes aliquando ad iusti passus longitudi-
nem prosulcasse. Troctæ longe omnium
maximæ centum aliquando librarū pon-
do Lario in lucu progignūtur, & quidem
omni alio, uel marino etiam pisce sapidio
res, præsertim si Maio mense & in Bre-
sciæ torrētis ostio capiantur: mortuæ pau
cissimis horis summam illam saporis gra-
tiam amittunt, quoniā ob pinguem illam
teneritudinem quàm ocissime computre
scunt. Coquuntur cōcisæ in tabellas in le
betibus lapideis torno fabricatis, simplici
in aqua, multo sale indito, aliaq; subinde
accersita cōdimenta penitus aspernātur.
Musco enim quodam pruinæ simili pau-
lo post sponte emisso, rubētes pulpæ pro-
tinus efflorescunt, ita ut quum refrixerint
multo gratiores esse uideantur. Morus ta
men nobilis parasitus, qui plurima, erudi

tioraq; in obsonijs pulmenta commentus est, Troctam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam esse censebat, sicuti & Phasianum adultum, quem mediocriter in eodem capi iure elixare, ac demum ad auertendam ariditatẽ, quæ torrendo conciperetur, omenti hœdini reticulo multis Cariophylorum clauis confixo inuolutũ ad mitiorem prunarum uaporem in ueru percoquere consueuit. Soleo ego plerunque mirari quosdam, qui ut sapiẽtiores uideantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurũ, & è mari plures pisces Larianis Troctis uel anteponere, uel exæquare solent, & item Soranę Troctæ in eo genere principatum attribuant, quum maxime fallantur. Neq; enim obsoniorũ adeo imperitus esse possum, ut temere de hac re iudicare sim existimandus, quum ex supero, inferoq; mari, cũctisq; prope totius Italię lacubus ac fluminibus nobilissimos pisces lautis sæpe cõuiuijs gustauerim, & certa comparatione contulerim: sed fortasse euenit, ut homines ea maxime probent esculenta, quibus à pueritia insueuerint, uti nobili accidit Florẽtino, qui quũ

in

in cœna Leonis Pontificis, pelagij pisces uario discumbentiũ iudicio certatim atq; impense laudarentur, extollatis ut lubet, inquit, conuiuæ marinos pisces, ego cete Thrasymeniã Tincã conditã Leucophago, his uestris Triglis, Spigolis, & Rhombis prætulero. quod dictum ut insulsum, omnibus præ risu lachrymas excussit, & in prouerbium paulopost receptũ, authori, qui antea ignotus erat, maximam attulit claritatẽ. Assueuerat enim ille Tincæ pisci, qui à Florentinis mediterraneis hominibus sacri præsertim ieiunij tempore, in summo honore habetur. Troctæ pinguiores, ut sunt Larianæ, multo succo replere corpora, genitalemq; humorem copiose suggerere dicuntur, uti Auicena de omnibus prope piscibus, si recentes & calidi comedantur, uno edicto pronũciauit: ægris tamen euidentissime nocent, utpote quæ tarde, laboriosecq; in stomachis atterantur & secernantur. At fluuiales, quæ aduerso torrentiũ impetu fatigantur, atq; occurrentibus inæqualium uadorum petris illisę castigatiora sumina & aridiusculas carnes ostendunt, medici blandiores

ægris

ægris apponere, commendareq́ non dubitant. Quas etiã in paralyticorũ cibariјs magnopere laudauit ille Plinius, qui elegantem librũ de morbis atq; remediјs cõscripsit. Fuit is proculdubio Plinio naturalis historiȩ scriptore & Plinio Cæcilio posterior, uocatusq́ est Plinius Valerianus Medicus, cuius marmoreum sepulchrũ Comi, ubi Pliniorũ familia floruit, in templo diui Probini, aquæ sacræ labello suppositũ, & pulcherimis incisum characteribus conspicitur.

DE TINCA CAPVT XXXVI

TIncæ nomen nouitium & recẽs esse uidetur, quando eius piscis prisci authores, uno excepto Ausonio, nusq́ meminerint. Est tamen celebratus apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus, cognomine Tinca, q fortasse abeo pisce sit cognominatus, quemadmodum Florentiæ Laurẽtius Medices senior, uti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ ciui suæ domi Tincam ingentem exquisita arte coctam falsò iactãti, Tincæ cognomen, quod illi postea fuit æternũ, indiderit. Ego uero palustres hos pisces nullo in

pretio

pretio apud antiquos fuisse putauerim, & propterea nullis literarum monumentis fuisse celebratos, meq; plurimum mouet Ausonius, q Tincas & Lutios ignobilissimis piscibus adnumerauit, neq; eũ uetera uocabula subditis nouitijs nominib⁹ supprimere uoluisse credendũ est, quum cæteri omnes pisces ab eo ueteri nomine celebrentur. Sed Tinca, quanquam plebeius sit piscis, sicuti tota fermè Italia conspicimus, & Ausonij quoque testimonio notum est, quũ dicit, Virides uulgi solatia Tincas, aliquando tamen in lautorũ mensas uenit, & ex his Romæ, præsertim Marsicana è Fucino lacu, qui nunc Celanus dicitur. Fucinianæ labrum inferius attritũ habẽt, quod eius generis indiciũ est, quippe quæ plurimũ saxoso eius in lacus uado uolutent. Fert & laudatissimas paruus ille lacus quartodecimo ab urbe lapide apud Bacanam syluam, quam Antonino Pio notã itinerario esse uidemus, quibus non modo plebeij, sed splendidi etiam optimates sæpius uescantur. Nobilis ille inter aulæ proceres lõge omnium ætatis nostræ popinalis lautitiæ studiosissimus

sissimus, qui ducenta milia aureorũ num mũm in uentrẽ se cõdidisse aliquãdo gloriatus est, Tincas Bacanianas autũno captas, alio, laridoq́ contritis, additisq́ odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad uaporẽ tepidioris furni felicissime percoquebat. Fert & Tincas, quanq́ minores, sapore tamen minime contẽnendo Sanctæ Praxedis lacus, in Latij, Sabinorumq́ finibus, q Regillus antiquitus fuit, illa nobili deuictis Samnitibus pugna celebratus, sed eæ cũ Raijs & Squatinis, cæterisq́ uilissimis piscibus apud Pãtheon, ignobili foro infimis hominibus uenundantur. Platina in culinarijs suis fœde lapsus est, quũ Tincas antiquitus Mænas fuisse existimauit, quæ sine controuesia ij sunt pisces, qui Menulæ uel Giruli à Venetis appellantur, pisces inquam noti, & Ciceronis authoritate uilissimi. Cæterum medici Tincis omnibus uim quãdam inesse ad progignendam febrem existimãt, quoniam maxime in cœnosis degant, & putrescentis limi sordibus uescantur. Verum eas scissas per dorsi lõgitudinem, pedumq́ & manuum plantis applicatas ar

dentis

dentis febris feruoribus plurimum aduersari quidam putarũt ex ſecta Iudæorum, qui quanquam ſordide admodũ, & ridentibus aliĳs talia experirentur, aliquando tamen ipſis æſtuãtibus exoptata blãdimenta feliciter attuliſſe comperti ſunt.

DE LVTIO CAP. XXXVII

LVtius nuſquam mari, ubiq; autẽ ſtagnis ac lacubus cum Tincis frequentiſſime reperit̃, qua una ratione, qui eum antiquitus Lupum fuiſſe exiſtimant, manifeſte cõuincuntur. Auſonius quoq; Lutium nõminat cum Tinca, quẽ tamen ab olido nidore ingratũ menſis eſſe teſtatur: propterea non facile dĳudicauerim, an is ſit qui Lutius ab Italis, à Gallis uero Broſcettus dicitur, quoniam is inter gratos ſecundæ claſſis ipſorum fluuialium, in Gallia Belgica atq; Britannia cenſeatur. Venditant eum omni tempore uiuũ, innatantemq; ligneis uiuarĳs Britãni, uentremq; illis ultro cultris aperiunt ad oſtentãdam eorum pinguedinẽ, quæ plagis exprimitur, ut emptores aſpectu ſuminis alliciantur: neq; refutati propterea cõmoriuntur: coeunt enim protinus patentia uulnera

Tincarum

Tincarum contactu, quod earũ tenaci il/
luuie, ueluti glutinoſo medicamine ſoli/
dentur. Thraſymenus lacus eius generis
longe maximos, atq; optimos nutrit: bicu
bitales enim aliquando exceſſere magni/
tudine. Poſt Thraſymenios è Cimino,
qui hodie Ruſilloni lacus dicitur (fuit is
uicus antiquitus Rus Syllanum) laudatio
res Romæ habentur. Nam quos præbet
Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit,
& ſapore & magnitudine ſunt inferio/
res. Effigiem Lutij quum de Lupo agere/
tur, adamuſſim expreſſimus, ita ut poſte/
ri, quem ego piſcem Lutium nominarim,
minime ſint dubitaturi, hic piſcis admo/
dum ſalubris omnium medicorum iudi/
cio putatur. Cæterum ab inſulſa quadam
pulparũ ſiccitate nullam unquam in opti
matum menſis laudem uel commẽdatio/
nem adeptus eſt. Ita ut ij noſtrates Lutij
cum Gallicis dignitate minime ſint cõpa
randi, & te, tuoſq; cõuiuas lautiſſime Lu/
douice aliquãdo deceperint, quum obſo/
natores Galli incõperto adhuc agreſti il/
lorum ſapore, dum emerẽt, ſola procerita
tis ſpecie ducerentur: non enim maximi
ſemper

ſemper optimi. nam in omni genere piſcium media ætas, quæ nōdum ſummam magnitudinē impleuit Cornelij Celſi authoritate commendatur. Cæterum Lutiorum mandibulæ toſtæ, in puluerem'q́ redactæ, ſi aurei pondere cum uino ſumantur, in ueſica & renibus calculos frangere conſueuerunt.

DE RAYNA SIVE BVRBARO CAPVT XXXVIII

ALunt ſinguli Italiæ lacus ſuos piſces, qui cæteris eius generis anteferantur. Nam ſicut in arboribus, cæteriſq́ animalibus uidemus, ſic & in ipſis aquatilibus contingit, ut aliæ atq; aliæ aquæ diuerſis piſcibus occultiore quadā proprietate, uel à terreno, uel à paſtione, uel ab ipſo demum cœlo prorſus accerſita, non ſolum ad maiorē corporis amplitudinē, ſed etiam ad ipſam ſaporis felicitatē plurimum cōferre uideantur. Probare etenim ficus è Liguria ſolemus, Etruſca perſica, Veſuuinas uuas, à Clodia foſſa, Padiq́ oſtijs melopepones, Appulas amygdalas, Campana malagranata, Picētes oliuas, è Romano agro poma apia, è Sabino pira

mustea, Tarentinas iuglandes, Castaneas è Clauenna Rhæticis proxima Alpibus, Nursina rapa, & ex Vmbria expetita Romæ terrę tubera: ex animātibus itē boues Insubres, iuuencas Romanas, Tuscos apros, uitulas Surētinas, hœdos Vmbros, arietes Pistoriēses, gallinas Patauinas, & columbas Interamnēses, à magnitudine, saporeq́ plurimum cōmendamus. Larius igit᷑ lacus ob longitudinē à Virgilio maximus nūcupatus, pisces longe omnium maximos gignit, Troctas centū aliquādo librarū pondere, & Burbaros ducentarū. Sed Burbari illi ingentes uideri potius liquidis ac pspicuis in undis, q̄ capi retib⁹ possunt, quū ea impotēti impetu plerūq; dilacerent. subeunt solstitij diebus umbrosos specus, in rupib⁹ Licinianis, quæ sunt in aduersa Larij ripa contra Insulam, Euripumq́ illū gemmeū à Cæcilio Plinio celebratum. Eos industrius quidā sacerdos sagittis arcubalista emissis, quum in profundo quiescētes fuscinis atq; tridentibus attingi nō possent, uulnerare conabatur, neque tamen sagittæ longo alligatæ funiculo, nisi auersis officiebāt, quū illa squama-

rum

rum ſerie thoracati earũ ictus facile repellerent. Sunt & in Mantuano lacu, q reſtagnãte Mincio amne late diffunditur, Burbari piſces ſapore longe optimi: nam Lariani ſola magnitudine ſunt inſignes, raro ij bipedalem excedere magnitudinẽ ſolẽt, lati ſunt, & ingentiũ ſubauratarũ ſquamarum ſpecie, rotũdoq́ item labro auri colorem referẽte, pinniſq́ pariter ſubcroceis, lõge pulcherimi: eos Veneti Raynas, ipſi uero Ticinẽſes, Placentiniq́ & cæteri Padi accolæ Carpenas appellant, humidiores carnes, ſed tamẽ innoxias habẽt, quod nõ tenaci, ſed aqueo potius humore abũdent, Lingua autẽ maxime ualere dicuntur, nam & ſapore præſtat, & uim habet augẽdæ ueneris, ſicuti in Tincarũ & anatum linguis experimur.

DE POLYPO, SAEPIA, ET LOLIGINE CAPVT XXXIX

PRęter ſquamoſos piſces, & lubricos, & planos, eſt etiã molliũ genus, ſic dictum, quoniã ad tactũ molle ſentiatur, ut ſunt Polypi, Loligines, & Sæpiæ. Cõſtat Polypus corpore admodum paruo, & in medio ad emittendã aquã fiſtulato, quod

pluribus brachijs,& crinibus instruit,qui bus, uti est omniũ fermè pisciũ solertissi mus, obuia quæq; cõprehendit, ligat, in uoluit,atq; flagellat,& ipsis deniq; ostreis siliceo tegumẽto egregie munitis insidias molitur. Sũt enim ei cirri multiplices, plu rima in extremis prætenturis acetabula, itemq́; frequẽtes pediculi, manusq́; plica tiles,quibus admiranda facinora dum ue natur,edere cõsueuit:hiantibus siquidem conchis lapillũ imponit, ut illis sese occlu dendi facultatẽ eripiat. Leonẽ,qui ualidã Murenã chelarũ forcipibus necat, cirris inuoluit, cõplexumq́; sugendo paulatim interimit. Repit quoq; frequẽter in terrã, oleas ascẽdit, & in ædificia aliquãdo trãs greditur. Refert Plinius Polypũ insignis audaciæ, ac magnitudinis in cetarijs Hi spaniæ irrepsisse noctu ad lacus ligneos, salsamentaq́; exedere,& populari consue uisse,ad extremum præfectis fures obser uantibus, latratu canũ deprehẽsum,expu gnatumq́; totius familiæ concursu,atque ægre telis ac tridẽtibus fuisse confectũ,cu ius cadauer ad insignis pugnæ memoriã Trebius Niger procõsuli L.Lucullo trãs miserit.

miſerit. Polypus ultra bimatũ non uiuit, quem expirare in Venere aliqui prodiderunt. Caput eorũ chartilagine cõſtat, quæ celeriter dureſcit, immaturamq́ꝫ illis ſenectam adferre ſolet. Carnes Polyporũ, Galeni atqꝫ Athenæi authoritate, duræ ſunt, & difficillimæ digeſtionis: ſi uero concoquantur, non omnino malum aut exiguũ præbent alimentũ. Salſugine autẽ ſua Veneris pruritũ excitant, & mirifice languidis, atqꝫ defeſſis auxiliãtur. Afferũtur Venetias ex Illyrici, Dalmatiæq́ꝫ ora ſale inueterati, quorum acetabula & extremitates cirrorũ à ſenibus ad parandã ſobolem expetuntur. Alexis poeta in Pamphila, ut citat Athenæus, quũ incitamẽta Veneris percenſeret, Bulbum, & Polypũ ante alia celebrauit. Plinius quoqꝫ ille, qui de medicina librũ cõſcripſit, ut alibi diximus, Polypos cardiacis cõferre arbitratus eſt. Sæpia autẽ & Loligo in hoc differunt, quòd Sæpia latior, Loligo longior eſt. hæc rubrum, illa nigrum in timore liquorẽ emittit. Ineſt Loligini, quę hodie Calamarium dicitur, gladiolus perſpicuus & Chryſtallo perſimilis, Sæpia autem corpulentiam

quandã habet inter ſpinam & os mediam naturæ fungoſæ atq; friabilis. Vtriq; ſicuti & in Polypo, ſunt barbæ, crines, & acceptabula, ſed aliquanto breuiora, quibus eſcam corripiunt: corporũ uero aluei aliquanto capaciores q̃ in Polypis, quod natura prolixioribus poſtea capillamẽtis in Polypo compenſarit. Sæpia, ut ait Athenæus in libro de medicina piſcium, elixa uentri cõfert, ſuccus eius ſubtilem reddit ſanguinem, & mouet criſim per hæmorrhoidas. Oua aũt eius, authore Plinio, urinam cient, renumq; pituitas detrahũt. In uniuerſum uero, mollium genus difficillime in ſtomachis cõcoquitur, ſi autem coquatur, plenius nutrimentũ præbet. Qua ratione, ut ait Athenæus, uenerem excitare dicũtur, nam in cõcoctionibus primis, quũ maxime laboratur, uentum plurimũ generari neceſſe eſt, quo maxime uirilia inflent; & uenus ipſa uel in ſenibus, quanquam languidula, reuiuiſcat. Nobis uero manifeſte cõpertum eſt, quæcunq; obſonia ex mollibus piſcibus conficiantur, in ſtomachis ſtudioſorũ, aut ocioſorũ ægerrime coqui, multaq; ſubinde incommoda

corpori/

corporibus adferri, quoniam primæ digestionis uitia in hepatis, ac uenarum secretionibus recte corrigi non possunt, neque sanguis ad idoneam puritatem elaborari. qua maxime de causa, Clemēti Pontifici Maximo ex huiusmodi mollibus obsonia appetenti, in mensa palàm totum eorum genus sæpissime sim detestatus.

DE LOCVSTA CAPVT XL

MOllibus piscibus Crustacei succedunt, inter quos Locusta primam obtinet dignitatem, eam Aristoteli Carabum esse Theodorus existimauit. Oppianus autē pro Carabo Leonem intelligit, qui Theodoro sit Cammarus: nam ubi prælium Carabi cū Murena multis uersibus elegantissime describit, Carabus denticulato forcipe instructus exprimit, quo Murenæ collum corripiat. Cæterum sine cōtrouersia Locusta est Carabus, quanquam, ut ait Hermolaus, hæc nomina cōfundantur. Pedibus siquidē eius forcipes desunt, ut ait Aristoteles. Preterea Locustam corpore rubenti, aculeato & aspero esse constat, ut ex Suetonio etiam apparet, qui Tiberiū ait, apud Capreas piscatori faciem

Locusta perfricari iussisse, quòd ille à ter-
go insulæ per deuia atq; aspera, ut Locu-
stam dudum captam offerret, ad se impro
uisus erepsisset. Contrà uero Cammarus,
qui Leo apud Pliniũ est, uti etiã nunc uul
gari appellatione nuncupamus, & forci-
pes habet pro manibus, & corpore leui
atq; cœruleo, multisq; subnigris maculis
splẽdet, ut Aristoteles pulcherrime depin
xit, & nos quotidie uidemus, quẽ etiam
Astacum appellauit Oppianus: nos uero
Cãmaros appellamus eos, qui dulcibus
in aquis reperiũtur, ad paruorũ Leonum
effigiem, qui dum coquũtur, protinus ru
bescũt: eorũ maxima habẽt copia in Gal-
lia Cisalpina, quæ est frequentibus amni-
culis irrigua. Sunt & Maiæ grãdiores, ro
tundiore uentre, gressu in terra segnes, in
aquis autẽ uelocissimæ, Veneti Grance-
uolas uocant, quarũ rotundioribus testis
specula includere ad elegantiã solẽt. Sunt
& Paguri, Granciporri hodie nuncupati.
Item Squillæ, siue Chelis, quas Oppia-
nus, cæteriq; omnes Greci Carides appel
lant: eas mirũ in modũ commẽdauit Api-
tius in coquinario opere, Romani hodie
Camme-

Cammerugias & Pernocias uocant. Sunt qui arbitrentur Squillas esse id Cancrorũ genus, quod Gibbum Aristoteles appellauit, uidentur enim Squillæ admodum Gibbæ. Quid autem sit Squilla Iuuenali illo in carmine,

Aspice quàm longo distendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla.

Ego putauerim illum Crustaceorũ nomina cõfudisse, uoluisseq́ intelligere pro Squilla Locustam, aut Leonẽ, qui dominis apponi consueuerint: per Cammaros autem illos scilicet paruos designasse, qui Locustarũ ingentiũ collatione, ueluti minutili, ignobilioribus cõuiuis apponerentur. in uniuersum Crustacea ab ouis commendatiora sunt, pinguescereq́ solẽt plenilunijs: authore autem Galeno totũ Crustatorum genus ob carniũ duritiem difficillime cõcoquitur, salsumq́ humorẽ adgenerat, sed aliquanto mitiorem ipsis Testaceis, de quibus mox agemus. Cãcri autem & Cancelli, qui caudã non habent, latoq́ corpore & ualde rotundo constant, quiq́ colore rufescunt, & appensi lineis apud sacellũ Hadriani põtis uenũdantur,

hecticis & lenta febre laborantibus mire cōueniunt, quoniā humidū, leueq́ & ualde refrigerans alimentū præbent, præsertim si (uti præcipit Galenus) in aqua prædecocti magna ex parte salsuginem innatam exuerint. hūc Cancrū, qui Græce est Carcinus, si in patella uratur uiuus, sub canis syderis ortū, quū sol in Leonē Zodiaci transit, à rabido cane cōmorsis mirifice auxiliari Aeschrion Galeni preceptor affirmauit. Pelops aūt medicus Galeno etiā familiaris, id à qualitate materię ipsi⁹ Cācri, nō aūt à peculiari eius naturæ proprietate prouenire testat̃, cuius opinionē nemo ferè secutus est. Sed Dioscorides intellexit de fluuialibus Cancris, quos cum uite alba concrematos admista gentiana, rabie affectis prospere semper exhibuit.

DE OSTREIS ET ALIIS TESTACEIS CAPVT XLI

ET Testaceorum genere Romæ in pretio habentur Ostrea, Pectunculi, & Tellinæ. Ostrea mittit Corsica, sed raro, & sæpe olida, quoniam aduersis tēpestatibus impedita nauigatione, uel prædonibus Mauris intercluso mari, non facile ad

urbem

urbem perueniunt. Ea uero quæ à Pisau ri litore paucis ante annis afferebãtur, extincta ueluti earũ progenie penitus abierunt. Ostrea, quũ Romana res magnitudinis atq; luxuriæ fastigiũ teneret, à Brundusio in Lucrinũ lacum transportabãtur, quæ ueluti ea peregrinatione gaudentia, adoptataq; dulcibus aquis mirifice pinguescebant. Fuereq; Ostrea adeo in honore ipsis gulæ proceribus, ut in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Refert Athenæus Apitiũ nobilem parasitũ, qui superioris nomine appellari promeruit, uasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ cõtra Parthos bellum gerentẽ recentissima Ostrea detulisse. ea maxime probantur, quæ magnarũ nauiũ carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur. In uniuersum Ostrea, ut ait Galenus salsum humorẽ aggenerãt, & præsertim si cruda comedãtur, propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent, aluum quoq; ea mouere Plinius medicus asserit, qui & eorũ testas ambustas dyssentericis prodesse, frixã uero eorum carnem

carnem à ueneno comesti Leporis mari-ni liberare testatur. Plinij autē naturalis historiæ scriptoris authoritate, stomachū reficiunt, fastidijs medentur, molliūt leniter aluum, tenasmonicos iuuant, & Veneris pruritū salsugine sua uehemēter incitant, coctaq; in testis destillationibus prosunt. Affinem Ostreis Pectines siue Pectūculi, quos hodie Cōchulas dicimus, naturā atque saporē habent, sunt striatæ & subrubra carne, & in Tarentino sinu laudatissimæ & grādiores, quæ auriti Pectines Latine appellantur, unde Horatius dixit,

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Sequūtur paruæ illæ Cōchulæ, à ueteribus Latinis Mytili, à Romanis autē hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, quæ bellariorū locū obtinent, sunt enim gratæ gustui, uerū arenulis scatēt, & propterea calculosis officiunt. Cinerē earum casum pilorū in palpebris prohibere Oribasius affirmat. Sunt & alia Concharū genera prope infinita, ut Purpurę, Buccinę, Aures, Digiti, Vngues, Patellę, Cochleę, quæ cōsulto præterimus, quoniā suburbano in mari rarissime capiātur. Est & Echinus

nus nõ ingratus principũ mensis, spinoso castaneæ tegumẽto assimilatus, cuius generis est Echinometra multo maior, in alto tantũ mari ꝓgenitus, quẽ Aristoteles urinę destillationibus efficacissime mederi testatus est. Venit & inter mensarũ delitias Vertibula siue Vrtica, callus quidam ad magnitudinẽ iuglandis, cuius duricies ut ait Aristoteles, media est inter testã & coriũ, colore subpallido & rubenti, ea frequenter in Pyrgorum litore ad Centumcellas reperitur, quam sicuti palato iucundissimam, ita & stomachis minime insalubrem esse coniicimus.

DE SALSAMENTIS CA. XLI

SVperest ut de salsamẽtis pauca attingamꝰ, quæ adeo in honore apud Græcos fuerũt, ut Atheniẽses Chereptrili, qui salsamenta uenditabat, filios in gratiam patris ciuitate donarint. Romani quoque huic rei plurimũ studuerũt, ut ex Plinio licet cõiectari. Garũ ante alia in pretio fuit, liquamẽ ex salitorum Scombrorũ muria confectũ, quod in uarios culinæ usus ueniebat. conficiebatur optimũ in Aphrica, quod sociorũ quoq; appellatũ est: sed id

hodie

hodie penitus exoleuit. Maxima nũc gratia est Cephalorũ ouis, quæ geminis folliculis circuncisa parte suminis, recentibus Cephalis eximũtur, quæ Græco nomine passim Oa Taricha, id est salita nũcupantur. Secundũ Oa Taricha eminet Cauiarium, quod ex Sturionũ ouis in Põto conficitur, ita ut salita in massam ingẽtem cogantur, & cadis includantur: cruda ea comedimus, uel in panis crustulis ad prunas ustulatis: modico enim igne salsamẽta in uniuersum indigẽt, authoritate Athenæi, qui quum de celeriter factis loquimur, in prouerbiũ cessisse ait, citius q̃ salsamenta coquãtur. sicut de Asparagis Latini usurparunt. Cauiaria Iulio secundo Ponitifici Maximo mirifice placuerunt, quod deiectum ei ciborũ gustũ sæpius alleuassent, & siti, uinisq́ pariter, ut in senibus accidit, mire lenocinari uiderẽtur. Sunt etiam in summa cõmendatione ex ipsis Sturionum pulpis Spinalia, sic uulgo nuncupata, quæ laricinis lignis assimilantur. Laudant & Moronẽ, ignoti nobis piscis prædura frusta, ualdeq́ rubẽtia, quæ Mæotidis paludis accolæ mercimonij causa trãsmittunt,

mittunt, ea prius exedi cõmode non possunt, nisi aquæ calidæ perfusione molliantur. Sardæ, quæ Plinio, Theodoroq; sunt Trichiæ, itemq; quæ uocãtur uulgo Aleces, aliquanto Sardis minores, in magno usu alendis familijs existunt. Sunt ij digitales pisciculi, qui lõge optimi in Liguria saliuntur, eos aliqui Apuas esse uoluerũt, quæ authoritate omniũ ferè antiquorum ex limo fiunt, & in magna copia apud Pyreum Athenarũ portũ capiũtur. Ex Cimbricis quoq; litoribus Aringhæ, pedales pisces in cratibus sale ac fumo inueterati nobis afferunt, quibus Hermolaus quum eas citaret propriũ nomen nõ indidit, utpote qui Alecis uocabulũ ab illis gẽtibus usurpatũ nõ probabat. Adducũtur quoq; ex finibus Gothiæ, atq; Noruegiæ cubitales Merlucciæ, adeo duræ & extentæ, ut fustibus assimilentur, quas in delitijs Germanorũ, qui urbẽ incolunt, esse uidemus. Sed Thynnis præcipue fora omnia & tabernę salsamentariorũ replent, de quibus late in proprio capite disseruimus. Salmones etiã Gallia Belgica quotannis mittit, sed in plebis usum, quũ saliti pristinã nobilitatem

bilitatem amittant. Cæterũ ex salitis palmam, omniũ cõfessione ętate nostra, obtinent Carpiones ex Benaco lacu, qui subfrixi modice saliuntur. referunt ij Troctarum saporẽ, atq; ipsam corporis speciem. nam & pulpæ eorũ rufescunt, & argẽtea tergora uarijs punctis depinguntur. Sed quæ in Troctis nigra sunt, in Carpionibus rubra cõspicimus, ita ut is piscis, qui Ausonio Salar uocatus est, proculdubio esse uideatur, quum in Mosella dicit,

Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis.

Nullibi quàm in Benaco ex omni Italia Carpiones gignuntur. propterea factũ esse crediderim, ut antiqui q de piscibus scripserunt, ueluti de ignoto pisce potius, quàm de ignobili nullam fecerint mentionem. Porrò omnis generis Salsamẽta sanguinem inflammãt, bilem augẽt, & strangurijs obsunt: his uero q multa insulsa pituita repletũ habent stomachum, siccãdo, detrahendoq; auxiliãtur, immoderate uero his utentes, uel etiam senes ipsos uehementer ad Venerem incitare plerique authores tradiderunt.

FINIS.

ANTIQVA ET RECENTIORA nomina piſcium marinorum, lacuſtrium, & fluuiatiliũ, quæ in Iouij Commentarijs continentur.

Fici

Raia

FINIS.

BASILEAE IN OFFICINA FRO
beniana, per Hieronymum Frobe-
nium, & Nicolaum Episcopiū,
Menſe Auguſto, Anno
M. D. XXXI.

FRO BEN